

Esitietolomake lapsen toimintaterapia- arvioon Etelä-Pohjanmaan hyvinvointi- alueella

Tutkimuksellinen kehittämistyö

Elina Hietavirta

Heidi Yli-Hannuksela

Opinnäytetyö, AMK

Helmikuu 2023

Toimintaterapeutin tutkinto-ohjelma (AMK)

Hietavirta, Elina & Yli-Hannuksela, Heidi

Esitietolomake lapsen toimintaterapia-arvioon Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueella. Tutkimuksellinen kehittämistyö.

Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Helmikuu 2023, 60 sivua.

Toimintaterapian tutkinto-ohjelma. Opinnäytetyö AMK.

Julkaisun kieli: suomi

Julkaisulupa avoimessa verkossa: kyllä

Tiivistelmä

Opinnäytetyö toteutettiin Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen toimintaterapiayksikköön kehittämishankkeena hyvinvointialueiden aloittaessa toimintansa 1.1.2023. Opinnäytetyön tavoitteena oli laatia esitietolomake, jonka avulla perusterveydenhuollon toimintaterapeutin arvioon tulevan lapsen lähiaikuisilta voitaisiin kerätä tietoa. Tarve yhtenäiselle esitietolomakkeelle oli noussut alueen toimintaterapeuttien verkostotapaamisissa.

Opinnäytetyön teoreettisina lähtökohtina olivat toimintaterapiaintervention prosessimalli (OTIPM) ja toiminnan transaktionaalinen malli (TMO). Muina teoreettisina rajauksina käytettiin toimintaterapia osana perusterveydenhuoltoa, lasta toimintaterapian asiakkaana ja toimintaterapian alkuvaiheen tiedonkeruuta arvioinnin suunnittelun tukena. Tutkimuksen tiedot kerättiin Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen perusterveydenhuollossa lasten toimintaterapia-arviointeja tekeviltä toimintaterapeuteilta anonyyminä Webropol-kyselytutkimuksena. Kerättyjen tietojen pohjalta tehdyn analyysin avulla koostettiin Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueelle esitietolomake lähetettäväksi arvioon tulevien lasten lähiaikuisille.

Tämän tutkimuksen perusteella Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen perusterveydenhuollon lasten toimintaterapeutit haluavat saada esitietoja lapsen kehityksen kulusta, lapsen valmius- ja taitotason tekijöistä sekä toiminnassa erilaisissa sosiaalisissa ja fyysisissä ympäristöissä näkyvistä haasteista. TMO:n tilannesidonnaisissa elementeissä halutut tiedot sijoittuvat asiakkaan elementteihin, sosiaalisten ja fyysisten ympäristöjen elementteihin sekä ajallisiin elementteihin. Esitietolomake koettiin hyödyllisenä työvälineenä näiden tietojen keräämiseen.

Esitietolomakkeen avulla voidaan kehittää toimintaterapian arviointivaihetta tasa-arvoisemmaksi ja yhtäläiseksi koko hyvinvointialueella. Käyttökokemuksen myötä nähdään myös esitietolomakkeen vaikutus kustannustehokkuuteen. Kehittämisideoina esitettiin lomakkeen viemistä sähköiseen muotoon sekä lomakkeen käyttöönoton pilotointia.

Avainsanat (asiasanat)

toimintaterapia, anamneesinotto, arviointi, TMO, OTIPM, lomakkeet, vanhemmat, läheiset

Elina Hietavirta & Heidi Yli-Hannuksela

Preliminary information form for the child's occupational therapy evaluation in the South Ostrobothnia wellbeing services county. Research development work.

Jyväskylä: JAMK University of Applied Sciences, February 2023, 60 pages.

Bachelor's Degree Programme in Occupational Therapy.

Permission for open access publication: Yes

Language of publication: Finnish

Abstract

The thesis was carried out in the occupational therapy unit of the South Ostrobothnia wellbeing services county as a development project as the new wellbeing services counties started their operations on 1 January 2023. The aim of the thesis was to prepare a preliminary information form to collect information from the next of kin of a child who is being assessed by a primary care occupational therapist. The need for a standard-ized preliminary information form had arisen at network meetings of occupational therapists in the South Ostrobothnia area.

The theoretical starting points of the thesis were the Occupational Therapy Intervention Process Model (OTIPM) and the Transactional Model of Occupation (TMO). Occupational therapy as part of primary health care, the child as an occupational therapy client, and data collection in the initial information gathering phase as a support for planning the occupational therapy evaluation were also included in the theoretical basis. The data was collected from the occupational therapists performing occupational therapy evaluations of children in the primary health care of the South Ostrobothnia wellbeing services county with an anonymous Webropol survey. The collected data was used to compile a preliminary information form for the South Ostrobothnia wellbeing services county to be sent to the next of kin of the children who will be evaluated.

The study shows that the occupational therapists who responded to the survey want to get preliminary information about the course of the child's development, the factors of the child's ability and skills, as well as the challenges visible in activities in different social and physical environments. In the situational elements of TMO, the desired information concerns the client elements, elements of social and physical environment and temporal elements. The preliminary information form was perceived as a useful work tool.

The preliminary information form can guide occupational therapists to plan the assessment phase and develop the evaluation phase to be more equal in the entire wellbeing services county. With user experience, the impact of the preliminary information form on cost efficiency will be seen. As a further study, an electronic version of the form could be created, and implementation piloted.

Keywords/tags (subjects)

Occupational therapy, anamnesis, evaluation, TMO, OTIPM, forms, documents, parents, near relatives

Sisältö

1	Johdanto	3
2	Teoria toimintaterapeutin arviointityön taustalla	4
2.1	OTIPM-malli.....	5
2.2	TMO-malli.....	10
2.2.1	Toiminta	12
2.2.2	Tilannesidonnaiset elementit	13
2.3	Lapsi toimintaterapia-arvioinnissa	15
2.3.1	Asiakkuuden laajennettu käsite.....	16
2.3.2	Yksilö ympäristönsä keskellä	17
2.4	Toimintaterapia osana terveydenhuoltoa	18
3	Tutkimuksen tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymys	20
4	Menetelmäkuvaus	21
4.1	Tietoperustan tiedonhaku.....	22
4.2	Aineiston hankinta	23
5	Aineiston kuvaus ja tulokset	26
5.1	Aineiston kuvaus	26
5.2	Aineiston analyysi.....	26
5.2.1	Asiakkaan elementit	27
5.2.2	Ajalliset elementit.....	28
5.2.3	Sosiokulttuuriset elementit	29
5.2.4	Geopoliittiset elementit.....	29
5.2.5	Sosiaalisen ympäristön ja fyysisen ympäristön elementit.....	30
5.2.6	Tehtävän elementit.....	30
5.2.7	Mitä muita tietoja toimintaterapeutit haluavat tietää.....	31
5.2.8	Huomioita esitietolomakkeen rakenteesta	33
5.3	Yhteenveto tuloksista.....	34
6	Esitietolomakkeen kehittäminen	35
7	Pohdinta	36
7.1	Tulosten tarkastelu.....	36
7.2	Tulosten yhteys tietoperustaan	39
7.2.1	Asiakkaan yksilöllisyyden huomiointi	40
7.2.2	Kokonaisuuden ymmärtäminen	41
7.3	Eettisyys ja luotettavuus	42

7.3.1	Eettisyyden huomiointi opinnäytetyöprosessissa	42
7.3.2	Tutkimuksen luotettavuus	43
8	Johtopäätökset ja jatkokehitysideat.....	45
	Lähteet	48
	Liitteet.....	51
	Liite 1. Kysely.....	51
	Liite 2. Saatekirje	57
	Liite 3. Esitietolomake	58

Kuviot

Kuvio 1. OTIPM-malli. (Fisher & Marterella 2019, 50; suomennettu versio Aralinna ym. 2021).	6
Kuvio 2. Transaktionaalinen malli (Fisher & Marterella 2019, 17; suomennettu versio Aralinna ym. 2021).	11
Kuvio 3. Opinnäytetyön lineaarinen eteneminen.....	22
Kuvio 4. Aineiston analyysin eteneminen.....	27
Kuvio 5. Aineiston analyysi, asiakkaan elementit.	28
Kuvio 6. Aineiston analyysi, ajalliset elementit.....	28
Kuvio 7. Aineiston analyysi, sosiokulttuuriset elementit.	29
Kuvio 8. Aineiston analyysi, geopolitiittiset elementit.....	29
Kuvio 9. Aineiston analyysi, sosiaalinen ja fyysinen ympäristö.	30
Kuvio 10. Aineiston analyysi, tehtävän elementit	30

Taulukot

Taulukko 1. Avoimien vastauksien analyysi deduktiivisella sisällöanalyysillä.	33
--	----

1 Johdanto

Sote-uudistuksella tarkoitetaan sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palvelujen ja rakenteiden uudistusta. Uudistuksen myötä edellä mainittujen palveluiden järjestämisvastuu siirtyi 1.1.2023 alkaen 21 uudelle hyvinvointialueelle. Uudistuksen tavoitteena on tehdä palvelujen saatavuudesta tasa-arvoisempaa sekä pienentää terveys- ja hyvinvointieroja ihmisten välillä. (Sosiaali-terveydenhuollon uudistus (Sote-uudistus) 2022.) Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue työllistää noin 10 000 henkilöä ja se palvelee noin 192 150 eteläpohjalaista asukasta (Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue 2022). Sote-uudistuksen myötä kunkin hyvinvointialueen asukkailla tulee olla yhtäläiset palvelut. Opinnäytetyönä suunniteltu esitietolomake ohjaa Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen perusterveydenhuollon toimintaterapeutteja aloittamaan arviointiprosessin samoista lähtökohdista asiakkaan kotikunnasta ja vanhoista toimintatavoista riippumatta.

Opinnäytetyö toteutettiin tutkimuksellisena kehittämistyönä, jonka tavoitteena oli luoda esitietolomake perusterveydenhuollon toimintaterapeutin arvioon tulevien lasten lähiaikuisille, kuten vanhemmat, varhaiskasvattajat ja opettajat. Aiemmin Etelä-Pohjanmaan alueen perusterveydenhuollon toimintaterapeuttien lapsesta saamien esitietojen käytäntö vaihteli eri kunnissa, joten tarve yhtenäiselle esitietolomakkeelle nousi alueen toimintaterapeuttien verkostotapaamisissa (Pöllänen 2022). Tieto yhtenäisen käytännön tarpeesta esitettiin opinnäytetyöntekijöille Seinäjoen terveyskeskuksesta keväällä 2022. Ennen sote-uudistusta toimintaterapeutti sai esitietoina potilastietojärjestelmästä lapsesta tehdyt ammattihenkilöiden kirjaukset, mutta ajantasainen tieto lapsen kotoa, varhaiskasvatuksesta tai koulusta jäi usein vähäiseksi (Pöllänen 2022).

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kerätä tietoa siitä, millaisia esitietoja Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen perusterveydenhuollon toimintaterapeutit kokevat tarpeelliseksi saada etukäteen lapsesta, joka on tulossa toimintaterapia-arvioon. Kerättyjen tietojen pohjalta luotiin esitietolomake, joka voidaan etukäteen lähettää arvioon tulevien lasten lähiaikuisille. Tiedetään, että lapsen kotoa saatava ajantasainen tieto auttaa toimintaterapeuttia valmistautumaan ja suunnittelemaan toimintaterapia-arviointia tehokkaammin (Kramer, Bowyer, O'Brien, Kielhofner & Maziero-Barbosa 2009; Mulligan 2013, 4–9, 47). Esitietolomakkeen täyttäminen orientoi myös lapsen vanhemmaa tai huoltajaa ensimmäiselle käynnille, kun hän pohtii lapsen haasteita ja vahvuuksia. Samalla

hän saa käsitystä siitä, mitä toimintaterapeutti arvioi ja millaisiin seikkoihin toimintaterapialla voidaan vaikuttaa.

Lähtökohtana opinnäytetyössä oli ajatus siitä, että esitietojen avulla toimintaterapeutti voi saada jo viitteitä siitä, millä osa-alueilla lapsella saattaa olla haasteita. Näin toimintaterapeutti osaa kiinnittää erityistä huomiota näihin seikkoihin arviokäynnillä. Tämä mahdollistaa toimintaterapeutille tehokkaamman työskentelyn, joka saattaa vähentää arviointikäyntien määrää ja näin kasvattaa kustannustehokkuutta. Yhtenevät käytännöt alueella myös lisäävät palvelun tasa-arvoisuutta lapsen kotikunnasta riippumatta. Lisäksi kehittyvät toimintatavat luovat ammatillista ja vaikuttavaa mielikuvaa perheille sekä muille ammattilaisille vakiinnuttaen toimintaterapeuttien ammattikunnan tärkeyttä osana sosiaali- ja terveystalveta. Opinnäytetyössä hyödynnettiin Fisherin ja Marterellan (2019, 50) toimintaterapiaintervention prosessimallia (Occupational Therapy Intervention Model, OTIPM), jonka ensimmäiseen osaan, arviointivaihe ja tavoitteen asettamisen vaihe, kuuluu alkuvaiheen tiedonkeruu.

Tutkimus kohdennettiin perusterveydenhuoltoon, sillä hyvinvointialueella erikoissairaanhoidon asiakkaiden haasteet ja toimintaterapia-arvioon ohjautumisen prosessi ovat erilaiset verrattuna perusterveydenhuollon asiakkaisiin. Alueen toimintaterapeuttien näkemyksiä kerättiin Webropol-kyselyn avulla. Kysely luotiin Fisherin ja Marterellan (2019, 17) toiminnan transaktionaalisen mallin teoriaa (TMO-malli) hyödyntäen. Mallia hyödynnettiin myös vastausten analysoinnissa, minkä pohjalta toimintaterapeutille merkityksellisimmiksi nousseet asiat vietiin esitietolomakkeeseen. Opinnäytetyönä luotiin raakaversio esitietolomakkeesta, jolloin sitä voidaan myöhemmin muokata ja muotoilla hyvinvointialueen kuntoutuspalvelujen toimintaterapeuttien tarpeisiin sopivaksi.

2 Teoria toimintaterapeutin arviointityön taustalla

Suomen Toimintaterapeuttiliiton Hyvät arviointikäytännöt suomalaisessa toimintaterapiassa -julkaisun (Aralinna, Heiskanen, Juntunen, Kantanen, Kanto-Ronkanen, Karhula & Lautamo 2021, 17) mukaan toimintakeskeisen arviointiprosessin alussa toimintaterapeutti kerää alkuvaiheen tietoja asiakkaan toiminnasta sekä tilannesidonnaisuuteen liittyvistä tekijöistä. Toimintaterapeutti perehtyy myös arviointiin tulevan asiakkaan toimintakykyyn liittyvään arviointipyyntöön. Ensisijaisesti nämä tiedot kerätään asiakkaalta sekä hänen lähiaikuisiltaan. Mulligan (2013, 47) tiivistää, että

yleisimmät esitietojen lähteet ovat potilastiedot, koulun tiedot, muiden lasta tavanneiden ammattilaisten kirjaukset, vanhempien tai huoltajien haastattelut sekä muut tahot, kuten lähete tai opettajien haastattelut. On oleellisen tärkeää kerätä esitietoja lapsen diagnooseista, haasteista ja lähetteen syistä ennen hänen tapaamistaan, sillä monipuoliset esitiedot lapsesta tehostavat arviointiprosessia. (Mulligan 2013, 47.)

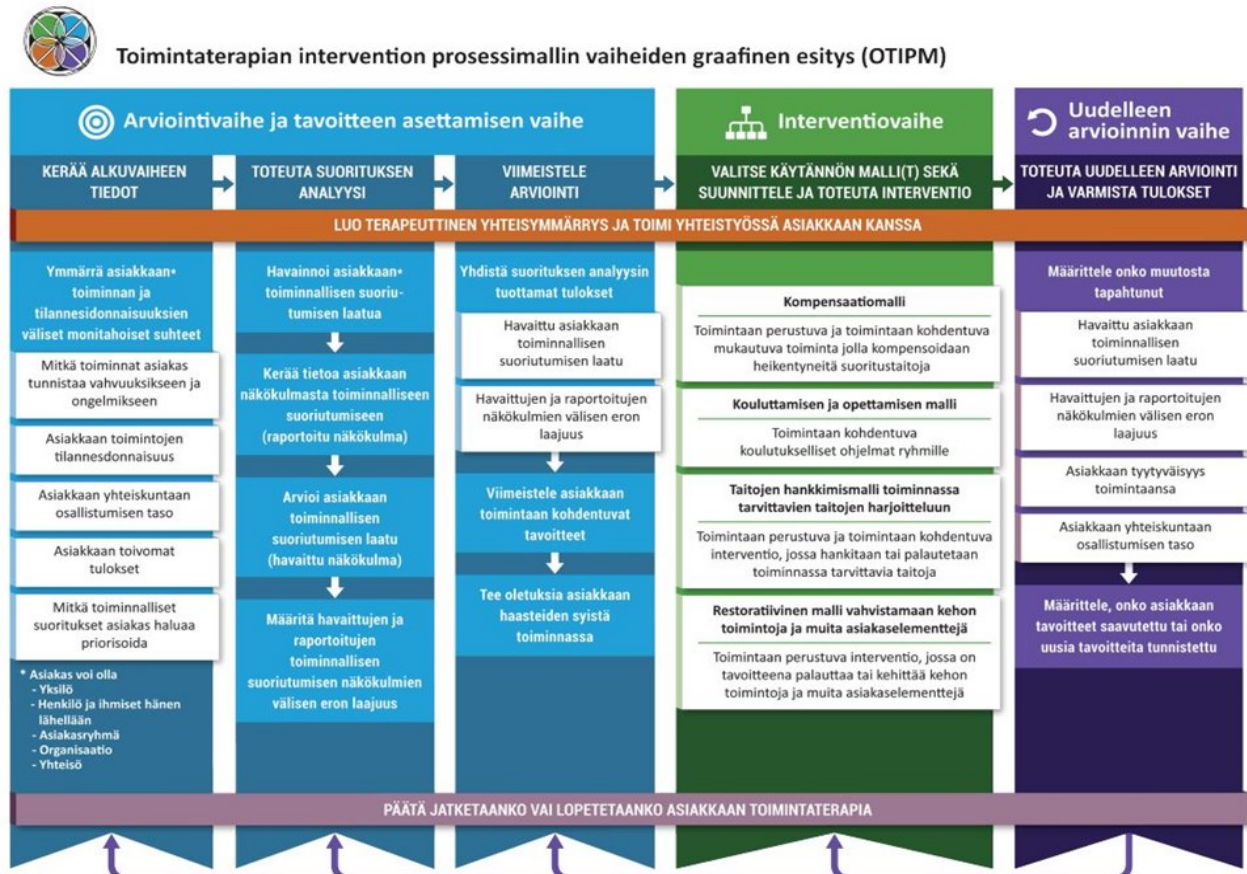
Tässä luvussa käsitellään opinnäytetyön teoriapohjaksi valikoituneita toimintaterapiaintervention prosessimallia (Occupational Therapy Intervention Model, OTIPM) sekä toiminnan transaktionaalista mallia (Transactional Model of Occupation, TMO). Malleista käytetään jatkossa lyhenteitä OTIPM ja OTIPM-malli sekä TMO ja TMO-malli. Luvussa 2.3 kerrotaan tarkemmin lapsesta toimintaterapian asiakkaana. Toimintaterapian osuutta osana terveydenhuoltoa havainnollistetaan luvussa 2.4. Teoriaperustan tiedonhaku avataan luvussa 4.1. taulukkoa hyödyntäen ja tutkimuksen aineistonhankinnasta kerrotaan luvussa 4.2.

2.1 OTIPM-malli

Toimintaterapian teoreettiset mallit ohjaavat toimintaterapeutin työskentelyä ja työn sisältöjä (Aralinna ym. 2021, 4). Tässä opinnäytetyössä hyödynnetään OTIPM-mallia, joka näkyy kuviossa 1. OTIPM-malliin kuuluu arviointivaihe ja tavoitteen asettamisen vaihe, johon sisältyy esitietojen kerääminen (Fisher & Marterella 2019, 134). Tästä vaiheesta käytetään myöhemmin opinnäytetyössä lyhennettyä nimeä arviointivaihe. OTIPM valikoitui opinnäytetyön teoriaksi, sillä se huomioi erikseen arviointivaiheen esitietojen keräämisen, johon opinnäytetyö keskittyy. Se on myös esitelty keskeisenä osana Suomen Toimintaterapeuttiliiton vuonna 2021 julkaisemaa Hyvät arviointikäytännöt suomalaisessa toimintaterapiassa -ohjeistusta. OTIPM on otettu käyttöön jo muualla Pohjoismaissa ja liiton tavoitteena on tarjota konkreettinen työväline arviointiprosessiin sekä toimiva suuntaviiva toimintaterapeuttien käytännön työn tueksi (Aralinna ym. 2021, 3).

OTIPM-mallin alkuvaiheen tiedonkeruun tavoitteena on auttaa toimintaterapeuttia saamaan kokonaisvaltainen ymmärrys asiakkaan toiminnan ja tilannesidonnaisuuksien välisistä yhteyksistä. Tavoitteena on saada kerättyä tietoa asiakkaan tunnistamista vahvuuksista ja ongelmista, toimintojen tilannesidonnaisuuksista, asiakkaan osallistumisesta yhteiskuntaan, asiakkaan toivomista tuloista sekä siitä, mitkä toiminnalliset suoritukset asiakas asettaa etusijalle. Tiedonkeruu tapahtuu

usein aaltomaisesti näistä kategorioista ja saatu tieto saattaa antaa toimintaterapeutille tietoa useammasta aiheesta yhtäaikaaisesti. (Fisher & Marterella 2019, 134.) Alkuvaiheen tiedonkeruu on ensimmäinen osa arviointivaihetta OTIPM-mallissa (Fisher & Marterella 2019, 50). Toimintaterapian yleisesti hyväksytyjen käytänteiden mukaan tiedonkeruuta voidaan toteuttaa esimerkiksi vaapaalla haastattelulla tai erilaisia haastattelulomakkeita käyttäen. Tiedonkeruun ohella luodaan pohja toimintaterapiaprosessille sekä terapeutin vuorovaikutussuhde asiakkaaseen. Mulligan (2013, Preface iii) tuo esiin, että toimintaterapeutit ovat kiinnostuneita siitä, miten lapset perheineen selviävät arjessaan. Toimintaterapeutti tekee interventioita koskevia päätöksiä arvioinnin pohjalta, joten arviointia voidaankin pitää tärkeimpänä ja kiinnostavimpana osana palveluprosessia. Arviointikäynnillä toimintaterapeutti tapaa asiakkaan ensimmäisen kerran ja alkaa selvittää, miten hän voi auttaa asiakasta. (Mts. Preface iii.) Esitiedot antavat hyvän pohjan ja ohjenuoran keskustelulle.

Perustuen Fisher, A. G., & Marterella, A. [2019]. *Powerful practice: A model for authentic occupational therapy*. Fort Collins, CO: Center for Innovative OT Solutions. © Center for Innovative OT Solutions, 2019; voidaan kopioida henkilökohtaiseen käyttöön

Kuvio 1. OTIPM-malli. (Fisher & Marterella 2019, 50; suomennettu versio Aralinna ym. 2021)

Kramerin, Bowyerin, O'Brienin, Kielhofnerin & Maziero-Barbosan (2009) mukaan arviointiprosessi vaikuttaa vammaisten lasten palvelujen jatkosuunnitelmiin ja laatuun. Lääkärien tavoista valita arviointimenetelmiä tiedetään kuitenkin melko vähän. Tutkimuksessaan he perehtyivätkin tähän prosessiin. He saivat selville, että lääkärit halusivat arviointiprosessin alussa kerätä tietoa lapsista ja heidän ympäristöstään. Alkutietojen avulla lääkärit päättelivät, mitä ja miten arvioida sekä tekivät yleensä yksilöllisiä valintoja arviointimenetelmistä, sillä kaikki eivät toimi jokaisella lapsella. (Kramer ym. 2009.) Lääkärit halusivat tietoa sekä asiakirjoista että vanhemmilta mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, usein jo ennen lapsen tapaamista. Iän, kehitystason ja sairaushistorian lisäksi he halusivat tietoa lapsen taidoista, kyvyistä ja tarpeista, toiminnasta eri ympäristöissä sekä motivaatiotekijöistä. Ymmärrys lapsen fyysisestä ja sosiaalisesta ympäristöstä auttaa ymmärtämään näiden vaikutusta lapsen toimintaan osallistumiseen. Lisäksi lääkärit halusivat tietää niin vanhempien kuin muiden ammattilaisten huolista, odotuksista ja tavoitteista. (Mts. 2009.) Mainitussa tutkimuksessa on tarkasteltu lääkärien näkökulmia toimintaterapia-arviointiin ja kuntoutustarpeeseen. Tässä on havaittavissa kulttuuriero terveydenhuollon palveluiden rakenteessa ja järjestämisessä. Samojen tiedonkeruun taustatekijöiden voidaan kuitenkin katsoa olevan oleellisia suomalaisessa kontekstissa toimintaterapeutin itsenäisen työskentelyn tukena.

Toimintaterapeutin tulee tietoa kerätessään muistaa asiakkaan näkökulma tämän omasta toiminnallisesta suorituskyvystään, toiminnallisesta kokemuksestaan sekä osallistumisestaan. Näin toimintaterapeutti voi ymmärtää, mitkä toiminnat asiakas tunnistaa vahvuuksikseen tai heikkouksikseen. Usein toimintaterapeutit saavat viitteitä asiakkaan haasteista lähetteestä, joka ei kuitenkaan ole toimintakeskeisesti esitettyä tietoa, eikä asiakkaan näkökulma hänen tilanteestaan. Toimintaterapeutin onkin tärkeä huomioida, että ei anna esitietojen viedä toimintaterapia-arviointia pois toimintakeskeisyydestä. Esimerkiksi silloin, jos asiakkaalla on todettu haasteita kognitiivisissa taidoissa, toimintaterapeutin täytyy saada käsitys siitä, mihin asiakkaan toimintoihin haaste vaikuttaa. Toimintaterapeutilla on eettinen velvollisuus varmistaa toteuttamansa toimintaterapian toimintakeskeisyys. (Fisher & Marterella 2019, 134–135.) Vaikka kirjallisuudessa on tuotu hyvin vähän esiin erikseen lapsen asemaa asiakkaana tietojenkeruuvaiheessa, voidaan ajatella samojen periaatteiden koskevan heitä kuin aikuisiakin. Heti arvioinnin alkuvaiheesta lähtien onkin olennaista saada tietoa asiakkaan toiminnoista, joissa hän kokee pärjäävänsä ja missä hän taas kokee haasteita. Lapsen kohdalla ennakkoon tuleva tieto mahdollisista haasteista ja toiminnan rajoitteista tulee toimintaterapeutille lähetteestä tai lähiaikuisilta, joten on tärkeää, että toimintaterapeutti

huomioi myös lapsen oman näkemyksen lasta tavatessaan. Lapselta kerättävän tiedon määrään, laatuun sekä keräystapaan vaikuttavat lapsen ikä ja kehitystaso. Fisher ja Marterella (2019, 141) muistuttavat, että lisäksi toimintaterapeutti pyrkii saamaan tietoa siitä, miten tilannesidonnaiset tekijät vaikuttavat asiakkaan toimintaan, joko mahdollistaen tai vaikeuttaen. Toiminta ja tilannesidonnaiset tekijät ovat aina vastavuoroisessa yhteydessä toisiinsa. (Fisher & Marterella 2019, 141.) Tilannesidonnaisten tekijöiden vaikutusta esitellään enemmän seuraavassa luvussa 2.2 Toiminnan transaktionaalinen malli.

Toimintaterapeutin kerätessä tietoa asiakkaan yhteiskuntaan osallistumisesta, tulee hänen huomioida toteutetun toiminnan lisäksi sen henkilökohtainen merkityksellisyys ja arvo asiakkaalle. Suorittaessaan itselleen merkityksellistä toimintaa yhteisössä, tulee asiakkaalle osallisuuden kokemus. Henkilökohtaisesti koettu arvo ei välttämättä ole positiivinen, vaan se voi olla myös neutraali tai jopa negatiivinen. Yhteiskuntaan osallistumisesta saadaan kerättyä tietoa pohtimalla asiakkaan kanssa esimerkiksi sitä, tekeekö asiakas tiettyjä toimintoja, koska hänen on pakko tai koska hän on aina tehnyt niin vai kokeeko hän itsensä hyödylliseksi sitä tehdessään. (Fisher & Marterella 2019, 142–143.) Pienen lapsen osallistuminen on usein aikuisten varassa ja he valitsevat, määrittelevät ja mahdollistavat lapsen toiminnot ja osallistumiset. Kuitenkin lapsella voi olla harrastuksia, joihin hän itse on halunnut tai hän leikkii tiettyjä itselleen mieluisia leikkejä. Näiden kautta voidaan löytää toimintoja, joita lapsi itse pitää tärkeänä ja joilla on hänelle henkilökohtaista arvoa. Mulligan (2013, 8) esittää ammatillisen termin toiminnallinen profiili, joka kuvaa asiakkaan toiminnallista historiaa, arkielämän tapahtumia, mielenkiinnon kohteita, arvoja sekä tarpeita ja näin auttaa määrittelemään huolenaiheita. Toiminnallinen profiili on ensimmäinen askel kohti ymmärrystä lapsen ja perheen prioriteeteista sekä elämänhistoriasta. Näin toimintaterapeutti voi tunnistaa, mihin kiinnittää erityistä huomiota arviointiprosessin aikana. (Mulligan 2013, 8–9.)

Selvitettäessä asiakkaan toivomia tuloksia toimintaterapiassa, vastaukset voivat olla hyvin vaihtelevia. Siinä missä toisella on selkeä toiminnallinen tavoite mielessä, toisella ei välttämättä ole mitään tavoitetta tai se ei liity toimintaan. Alkuvaiheen tiedonkeruussa on oleellista yrittää saada kokonaisvaltainen ymmärrys asiakkaan toiveista, unelmista ja tulevaisuudesta, olivatpa ne toiminnallisia tai eivät. Nämä ymmärrettyään toimintaterapeutti voi yhdessä asiakkaan kanssa pohtia asiakkaalle merkityksellisiä toiminnallisia tuloksia esimerkiksi sen kautta, mitä pitäisi muuttua, että asiakkaan toive tai haave toteutuisi. On tärkeää muistaa, että asiakkaalta ei saa milloinkaan viedä

unelmaa tai tavoitetta, vaikka se toimintaterapeutin näkökulmasta olisi epärealistinen tai jopa mahdoton. Tämä on kuitenkin vain yksi vaihe esitietojen keräämisestä, lopulliset tavoitteet toimintaterapialle asetetaan yhdessä asiakkaan kanssa vasta myöhemmin suorituksen analyysin jälkeen. (Fisher & Marterella 2019, 142–143.) Etenkin lapsilla omat tavoitteet, unelmat ja haaveet saattavat olla epärealistisia ja toimintaterapiaan epäsopivia. On kuitenkin tärkeää kuulla lasta eikä estää häntä unelmoimasta. Tässä vaiheessa prosessia tavoitteiden ei tarvitse olla tarkoituksenmukaisia, vaan tavoitteena on saada kokonaisvaltainen ymmärrys asiakkaasta. Lapsen ja perheen huolet, prioriteetit, toiveet ja unelmat ovatkin oleellista tietoa kasatessa lapsen toiminnallista profiilia ja suunniteltaessa toimintaterapia-arviointia sekä interventioita (Mulligan 2013, 18).

Alkuvaiheen tiedonkeruun viimeisessä vaiheessa on tarkoitus nostaa esiin suoritukset, jotka asiakas haluaa nostaa tärkeimmiksi. Asiakkaalle merkityksellisimmät toiminnalliset suoritukset on tarkoitus ottaa prosessin seuraavassa vaiheessa tarkempaan arviointiin ja mahdollisesti nostaa tavoitteeksi koko terapiajaksolle. (Fisher & Marterella 2019, 147.) Lasten kohdalla usein tarkempaan arviointiin otetaan suoritukset, joissa tiedetään olevan haastetta. Usein haastavat tehtävät eivät ole lapselle mieluisia, minkä vuoksi lapsi ei välttämättä nosta tärkeäksi näitä asioita. Priorisoinnin lapsen kohdalla tekevät usein aikuiset, mutta mahdollisuuksien mukaan on hyvä huomioida myös lapsen omat toiveet.

Yhteenvedona voidaan todeta, että alkuvaiheen tiedonkeruun jälkeen toimintaterapeutilla tulisi olla ymmärrys asiakkaastaan sekä hänen toiminnallisuudestaan ja toiminnoista, joihin asiakas osallistuu. Toimintaterapeutti on myös selvittänyt, mitä hänen asiakkaansa arvostaa ja pitää tärkeänä, mitkä ovat asiakkaan mielenkiinnon kohteet, millaiset ovat hänen voimavaransa sekä saanut ymmärrystä tilannesidonnaisten tekijöiden vaikutuksesta asiakkaan toimintaan. Näiden tietojen pohjalta toimintaterapeutti on luonut asiakkaan toiminnallisen profiilin. Mulliganin (2013, 7) mukaan asiakkaan kokonaisuuden ymmärtäminen auttaa toimintaterapeuttia näkemään lapsen ja perheen yksilöinä ongelmalistan sijaan ja täten ohjaa keskittymään oleellisimpaan. Kramer ym. (2009) taas toteavat, että monipuolisen arvioinnin ja tiedonkeruun perusteella saatu kattava näkemys asiakkaasta johtaa usein merkityksellisempään interventiosuunnitelmaan ja tehokkaampaan puuttumiseen. Tällaisen toimintatavan voidaan katsoa olevan myös taloudellisesti kannattavaa, kun asiakas pääsee nopeasti tarvitsemaansa ja mahdollisimman hyvin palvelemaan kuntoutukseen. Mahdoli-

simman yksilöllistetty arviointi heijastaa myös toimintaterapeutin ammatillista arvoa eli asiakaslähtöistä lähestymistapaa (Kramer ym. 2009). Näin ollen on tärkeä huomioida, että toimintaterapiaa ei voida toteuttaa yhdestä muotista, vaan lähtökohtana on yksilö ja hänen yksilöllinen elämänsä.

OTIPM-mallin arviointivaiheen seuraava askel alkuvaiheen tiedonkeruun jälkeen on suorituksen analyysin toteuttaminen. Suorituksen analyysiin valitaan alkuvaiheen tiedonkeruun pohjalta tärkeäksi noussut toiminta tai yksittäinen suoritus. Toimintaterapeutti havainnoi asiakkaan toiminnallisen suoriutumisen laatua valitun toiminnan kautta. Tämän jälkeen toimintaterapeutti kerää tietoa asiakkaan näkökulmasta suorituksesta saaden näin raportoidun näkökulman, jonka lisäksi hän arvioi suoriutumisen laatua omien havaintojensa näkökulmasta. Näiden yhdistelmästä toimintaterapeutti pystyy määrittelemään havaittujen ja raportoitujen toiminnallisen suoriutumisen näkökulmien välisen eron laajuuden. Analyysistä siirrytään arvioinnin viimeistelyvaiheeseen, jossa toimintaterapeutti yhdistää suorituksen analyysin tuottamat tulokset, viimeistelee asiakkaan tavoitteet ja tekee oletuksia asiakkaan toiminnassa esiintyvien haasteiden syistä. (Fisher & Marterella 2019, 50.) Sen lisäksi, että alkuvaiheen tiedonkeruun myötä saatua tietoa hyödynnetään arviointivaiheessa, sitä voidaan hyödyntää koko toimintaterapiaprosessin ajan. Esimerkiksi interventiovaiheessa toimintaterapeutti voi suunnitella terapiakäyntejä ja harjoituksia asiakkaan mielenkiinnonkohteita hyödyntäen. Etenkin lapsia on helpompi motivoida harjoitteluun, kun toiminnassa on mukana heille mieleisiä asioita.

2.2 TMO-malli

TMO-malli (kuvio 2) on valittu opinnäytetyöhön, sillä se on monipuolinen ja liittyy olennaisesti myös teoriapohjaksi valittuun OTIPM-malliin. TMO-malli huomioi monipuolisesti erilaiset tilannesidonnaiset elementit ja on selkeästi havainnollistettu kuvan muotoon. Se tuo ilmi elementtien ja asiakkaan toiminnan vastavuoroisen vaikutuksen; toiminta vaikuttaa tilanteessa oleviin elementteihin ja tilanteen elementit vaikuttavat asiakkaan toimintaan (Fisher & Marterella 2019, 16–18).

Toimintaterapeutin tulee huomioida asiakkaan toiminnan tilannesidonnaisuus. Toimintaterapeutti ei voi täysin ymmärtää asiakkaan tarpeita, toiveita, huolenaiheita ja prioriteetteja, mikäli hän ei

2.2.1 Toiminta

Fisher ja Marterella (2019, 17) ovat sijoittaneet toiminnan TMO-mallin keskiöön. Toiminnan he kuvaavat koostuvan kolmesta yhteen punotusta tekijästä; toiminnallinen suoriutuminen, toiminnallinen kokemus ja osallistuminen. Toiminnallinen suoriutuminen on toiminnan näkyvä osa, toiminnallinen kokemus on asiakkaan näkökulma omasta toiminnastaan ja osallistuminen näyttäytyy, kun toiminta tuottaa merkityksellisyyden kokemuksen. (Fisher & Marterella 2019, 18.)

Toiminnallinen suoriutuminen voidaan nähdä olevan toimintaterapian keskiössä. Se on toiminnan näkyvä osa ja täten ulkopuolisen näkökulma yksilön toiminnasta. Toiminnallinen suoriutuminen voidaan jakaa yleisemmällä tasolla toimintoihin ja tehtäviin sekä tarkemmalla tasolla tekoihin, joiden muodostamista ketjuista syntyy havaittavissa olevia ja tavoitteellisia tekoja eli taitoja. Sekä taidot että tehtävät ovat toiminnallisen suoriutumisen näkyviä osia. (Fisher & Marterella 2019, 18–20.)

Toiminnallinen kokemus on asiakkaan henkilökohtaisesti raportoima kokemus toiminnallisesta suoriutumisestaan. Toimintaterapeutin tulee huomioida asiakkaan erilaiset tavat ilmentää kokemustaan, erityisesti silloin, jos kommunikointi tapahtuu muutoin kuin puheella. Asiakkaan voi myös olla haastavaa pukea kokemuksensa ja toiminnan herättämät tunteet sanoiksi, mutta toimintaterapeutin on tärkeää yrittää ymmärtää asiakkaan kokemuksia. (Fisher & Marterella 2019, 20–21.)

Osallistuminen kuvastaa toiminnallista sitoutumista. Yksilön sitoutuessa tekemäänsä toimintaan ja kokiessaan myös henkilökohtaista arvoa toiminnastaan, hän osallistuu. Toiminnan henkilökohtaisen arvon ei kuitenkaan tarvitse aina olla positiivinen vaan voi tilanteen mukaan olla myös neutraali tai negatiivinen. Lisäksi on muistettava kontekstin ja tilannesidonnaisten elementtien vaikutus sitoutumiseen ja toiminnan henkilökohtaiseen arvoon. (Fisher & Marterella 2019, 21–23.)

Asiakkaan yhteiskuntaan osallistumisesta tietoa kerättyäkin täytyykin huomioida myös asiakkaan toiminnalle antama henkilökohtainen arvo. Toimintaterapeutin täytyy pitää mielessä, että asiakkaan toiminnallinen haaste tai aikaisemmat kokemukset saattavat vaikuttaa asiakkaan yhteiskuntaan osallistumisen tasoon. (Fisher & Marterella 2019, 142–143.) Lapsen kohdalla tietoa hänen

osallistumisestaan ja toimintojen arvottamisestaan voidaan saada sekä lapsen kanssa keskustelemalla että lapsen lähiaikuisilta saaduista esitiedoista. Esitietojen perusteella lapselta voidaan arviointitilanteessa tarkentaa toimintojen mielekkyyttä sekä mahdollisia toiveita osallistumisesta.

Kramer (2020, 14–15) toteaa, että arviointia ei voi tehdä tyhjiössä, vaan siinä tulee huomioida yksilölliset tekijät sekä asiakkaan kulttuurinen ja sosiaalinen konteksti. Myös Mulligan (2013, 9–10) tuo esiin, miten eri lähteistä tietoa kerätessä tulee selvittää asiakkaan tavat, rutiinit ja roolit sekä kulttuuristen, henkilökohtaisten, ajallisten, psyykkisten ja fyysisten ympäristöjen vaikutukset. Lapsen kohdalla aikuisilla on monesti vaikutusta lapsen toimintaan ja se näkyy myös TMO-mallin eri osaluissa. TMO-mallin hyödyntäminen opinnäytetyön tutkimuskyselyn laatimisessa auttoi kokoaamaan monipuolisen ja johdonmukaisen kyselyn. Tavoitteena oli myös saada kyselyn vastaajat ajattelemaan monipuolisemmin lapsen ja hänen toimintaansa vaikuttavia tekijöitä.

2.2.2 Tilannesidonnaiset elementit

TMO-malliin kuuluu toiminnan ympärillä olevat seitsemän tilannesidonnaista elementtiä. Lapsella ei ole niin suurta vaikutusvaltaa ympärillä oleviin elementteihin ja niiden luomiin mahdollisuuksiin ja rajoituksiin, kuin aikuisella. Silti nämä elementit vaikuttavat lapsen mahdollisuuteen toimia ja päinvastoin. Rodger ja Kennedy-Behr (2017a, 8–9) esittävät näkökulman, että myös ICF eli kansainvälinen toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden luokitus huomioi, miten kehon toiminnot vaikuttavat kykyyn suorittaa toimintoja ja täten mahdollistavat osallistumisen. On kuitenkin muistettava, että myös ympäristötekijät voivat vaikuttaa suorituskykyyn ja jopa muuttaa kehon toimintaa ja rakenteita. Ympäristöjen muuttuessa lapsen kasvaessa, hänen ympärillään olevien välittävien aikuisten roolit ovat erittäin merkityksellisiä. Lasten kohdalla lähiaikuisilla onkin suuri määräysvalta lapsen ympäristöön ja osallistumismahdollisuuksiin (Rodger & Kennedy-Behr 2017a, 8–9). Seuraavaksi tilannesidonnaisia elementtejä on avattu Fisherin ja Marterellan (2019, 17) mukailleen omin esimerkein elävöittäen:

Asiakkaan elementit. Asiakkaan elementit ovat lapsen yksilöllisiä tekijöitä liittyen hänen kehonsa toimintoihin, henkilökohtaisiin tekijöihin ja mielenkiinnonkohteisiin. Aikuiset kuitenkin vaikuttavat

lapsen kohdalla myös asiakkaan elementteihin luomalla ja opettamalla rutiineja ja tapoja, eikä lapsen omia tapoja tehdä asioita välttämättä hyväksyttyä. Asiakkaan elementeissä näkyy ennen kaikkea lapsen ikä ja kehitystaso.

Ajalliset elementit. Asiakkaan elementteihin liittyvät tekijät vaikuttavat myös ajallisissa elementeissä, esimerkiksi lapsen ikä vaikuttaa lapsen tekemisen keston ja toimintatapoihin. Lisäksi aikuisten ohjaamat rytmit sekä toimintojen järjestys näkyvät lapsen toiminnassa. Lapsen kehityksen historialla on vaikutusta myös elämän nykyhetkeen sekä tulevaisuuteen, erityisesti pysyvät haasteet voivat vaikuttaa läpi koko elämän.

Sosiokulttuuriset elementit. Niin ikään sosiokulttuurisissa elementeissä, etenkin alle kouluikäisen lapsen kohdalla, näkyy aikuisten vaikutus sekä aikuisten edustama kulttuuri säännöissä, odotuksissa, normeissa ja uskomuksissa. Sosiokulttuurisissa elementeissä näkyvät lapsen perheen sekä asuinpaikan kulttuuri. Näiden tekijöiden merkitys korostuu, jos lapsen perheen ja asuinympäristön kulttuurit, arvot ja normit poikkeavat oleellisesti toisistaan. Lapsen elämässä kulttuurin vaikutus sääntöihin näkyy arkielämässä erityisesti varhaiskasvatuksen tai koulun säännöissä.

Geopoliittiset elementit. Geopoliittiset elementit, kuten maantieteelliset ja taloudelliset tekijät, ovat pienen lapsen kohdalla asioita, joihin hän ei itse voi vaikuttaa vaan esimerkiksi asuinpaikan valitsee lapsen vanhemmat. Asuinpaikka määrittää maantieteellisiä mahdollisuuksia lapsen toiminnalle, esimerkiksi Suomessa asuminen mahdollistaa lapselle talvisin lumen myötä talviurheilulajeja, jotka eivät ole mahdollisia kaikissa maissa. Eri kunnissa taas on erilaisia liikunta- ja harrastemahdollisuuksia ja kodin välimatka kunnan tai alueen palveluihin vaikuttaa lapsen mahdollisuuksiin osallistua niihin.

Sosiaalisen ympäristön ja fyysisen ympäristön elementit. Lapsen ympäristön elementteihin, niin sosiaaliseen kuin fyysiseenkin ympäristöön, vaikuttaa vahvasti lapsen huoltajien päätökset. Mihin tai millaiseen päivähoitopaikkaan tai kouluun lapsi laitetaan, millaisia odotuksia ja merkityksiä muilla ihmisillä on lapselle, rajoitetaanko hänen kaverisuhteitaan, tai millaisia tiloja ja esineitä lapsella on käytössään. Nämä ovat kaikki asioita joihin lapsen huoltajalla on suuri päätösvalta. Lapsi

sen sijaan saattaa saada päiväkodissa valita itse huoneen tai leikin, johon haluaa mennä ja toisaalta hän voi päättää kaverit, joiden kanssa hän leikkii. Kouluikäisellä yleensä valintojen mahdollisuudet näiden asioiden suhteen lisääntyvät.

Tehtävän elementit. Tehtävän elementit eli tehtävän oletetun rakenteen, lopputuloksen ja käytetyt välineet määrittelevät usein aikuisten oletukset, mutta toisaalta myös lapsi voi leikeissään itsekin määritellä näitä. Ikätason mukaan voidaan vaatia erilaisia taitoja, kuten ymmärrystä miten miikin vaate puetaan esim. sukka jalkaan, paitaa ei pueta kuin housut. Ruokaillessa osaa valita oikeat ruokailuvälineet ja osaa käyttää niitä tarkoituksenmukaisesti.

2.3 Lapsi toimintaterapia-arvioinnissa

Suomen toimintaterapeuttiliitto (2022) muistutti lapsen oikeuksien viikolla, että toimintaterapia mahdollistaa lapselle osallistumisen hänelle merkitykselliseen arjen toimintaan. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksella halutaan taata lapsen oikeus parhaaseen mahdolliseen terveyteen sekä palveluihin hänen sairautensa hoitamiseen ja kuntoukseen liittyen. Lapsen oikeanlainen ja oikea-aikainen tuki on tärkeää lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen ja kasvun kannalta. Lapsen toiminnallisiin haasteisiin puuttuminen hyödyttää niin lasta ja hänen lähipiiriään kuin koko yhteiskuntaakin. Lapsen osallistumista hänelle merkitykselliseen arjen toimintaan voidaan tukea toimintaterapian avulla. (Hyvää lapsen oikeuksien viikkoa! 2022.) Yleisesti jokapäiväisessä arjessa voidaan havaita, miten lapsi kasvaessaan alkaa kiinnittää enenevässä määrin huomiota toisiin lapsiin ja heidän taitoihinsa sekä oppii vertailemaan itseään muihin. Tämä alkaa vaikuttaa lapsen toimintaan ja itsetuntoon, mikä voi heijastua pitkälle nuoruuteen ja aikuisuuteen. Lapsi oppii myös välttelemään toimintoja, joita hän ei osaa tai jotka ovat haastavia. Näin harjoittelu ja mahdollisuudet oppia tarvittavat taidot vähenevät ja siirtyvät myöhäisemmäksi, ellei asioihin puututa ajoissa. Toisinaan lapsi etsii kompensatorisia ja vaihtoehtoisia keinoja tehdä asioita ja myöhemmin näiden tapojen poistaminen tai oikean tavan löytäminen saattaa olla haastavaa. Tutkimustiedon mukaan esimerkiksi hahmottamisen haasteisiin tulisi puuttua ajoissa, sillä mitä aikaisemmin kuntoutus aloitetaan, sitä parempia tuloksia ehditään saamaan (Usein kysytyt kysymykset n.d.). Sama ilmiö on nähtävissä monissa muissakin taidoissa ja erityisesti valmiustason kuntoutuksessa. Korjaavien palvelujen menoihin verrattuna varhaisen tuen ja ennaltaehkäisevien sosiaalipalveluiden kustannukset jäävät pieniksi (Sosiaali- ja terveysministeriö 2022a).

2.3.1 Asiakkuuden laajennettu käsite

Rodger ja Keen (2017, 46) nostavat esiin kysymyksen siitä, kuka on asiakas. Lapsen kohdalla täytyy huomioida, että huoli saattaa nousta vanhemmilta tai koulusta opettajalta, jolloin hekin ovat asiakkaita. Toimintaterapeutti saa tietoa asiakkaasta, tämän toiminnallisuudesta sekä elämän eri osa-alueista asiakkaalta itseltään tai perheenjäseniltä. (Rodger & Keen 2017, 46–47.) Myös Brown ja Chien (2017, 133) tuovat esiin perhekeskeisyyden lasten toimintaterapia-arviointien yhteydessä ja Mulligan (2013, 16–17) korostaa, miten on tärkeää pitää vanhempia asiakkaina ja kiinteänä osana lapsen hyväksi toimivaa tiimiä. Fisher ja Marterella (2019, 51–53) tuovat hekin esiin samaa laajennettua käsitystä asiakkaasta. He kuitenkin korostavat, että perheenjäsenet eivät ole automaattisesti asiakkaita tai osa asiakaskonstellaatiota. Oleellista on, että nämä ympärillä toimivat ihmiset kokevat haasteita omassa toiminnallisuudessaan toimiessaan varsinaisen asiakkaan kanssa tai ovat osana toimintaterapiaa hänen kanssaan. (Fisher & Marterella 2019, 51–53.) Dancza ja Volkert (2018) tiivistävätkin, että toimintaterapeutin on oleellista tunnistaa se, kuka on ratkaiseva tilanteessa, jolloin hän voi huomioida kaikkien tilanteeseen asiaankuuluvien tarpeet. Koulussa näitä henkilöitä voi vanhempien lisäksi olla opettaja ja koulutoverit (Dancza & Volkert 2018, 103). Mulligan (2013, 19–20) muistuttaa, että kasvattajien ja opettajien huomiointi niin varhaiskasvatuksessa kuin koulussakin on syytä muistaa, sillä he ovat oleellinen osa lapsen elämää ja heillä on ymmärrys lapsen kouluympäristöstä, käytöksestä sekä oppimistarpeista ja -tavoista.

Perheen merkitys nousee avainasemaan lasten kanssa työskennellessä, sillä heillä on asiantunte-
musta lapsesta jokapäiväisen elämän ja sen kokemusten kautta. Perheellä on ymmärrystä lapsen
mieltymyksistä, rooleista, toiminnoista sekä missä ympäristön konteksteista nämä näyttäytyvät.
Perheenjäsenet toimivat vuorovaikutuksessa jakaen aikaa, tilaa ja elämäkokemuksia tehdessään
perheelle tyypillisiä toimintoja, joiden tulisi sulautua mielekkäästi perheen jokapäiväiseen elä-
mään. (Rodger & Keen 2017, 50.) Myös Mulliganin mukaan (2013, 8–10) on tärkeää huomioida
vanhempien tietotaito oman lapsensa asiantuntijoina elämän eri osa-alueilla. Asiakkaan lähiaikuis-
ten rooli osana asiakkuutta siis korostuu silloin, kun yksilöiden toiminta ja toiminnallisuus ovat
vahvasti vuorovaikutuksessa keskenään ja riippuvaisia toisistaan. Lasten kohdalla korostuu myös
tiedon käsittelyn taidot, sillä he eivät osaa vielä selkeästi ja kattavasti sanoittaa omia taitojaan ja
haasteitaan tai heiltä puuttuu riittävä ymmärrys odotuksista ja vaatimuksista itseään kohtaan.

Sekä Mulligan (2013, 8–9, 18) että Fisher ja Marterella (2019, 147) esittävätkin, että asiakkaan läheiset voidaan ottaa avuksi toimintaterapeutin selvittäessä, mitä toiminnallisia suorituksia asiakas haluaisi priorisoida ja mitkä suoritukset otetaan lisäarvioinnin ja mahdollisen intervention kohteeksi. Lapsen kohdalla voinee tulla ristiriitaa siinä, minkä toiminnan lapsi itse kokee merkityksellisenä ja minkä suorituksen lähiaikuiset priorisoivat tärkeäksi, mutta lapsikeskeisessä työssä on tärkeää kuunnella ja kunnioittaa lapsen omaa näkemystä sekä huomioida hänet niin yksilönä kuin hänen yhteisöjensä jäsenenä.

Tiedot lapsen kehitysvaiheista, mieltymyksistä, vahvuuksista ja haasteista, toiminnallisuudesta, suoriutumisen vaatimuksista sekä perhetaustasta ja rooleista ovat oleellisia tietoja (Rodger & Keen 2017, 48–49). Myös Mulliganin (2013, 47–48) mukaan tiedot lapsen terveyshistoriasta, syntymästä ja kehityksen virstanpylväiden saavuttamisesta sekä muista erityistyöntekijöiden (mm. puhe- tai fysioterapeutti) tapaamisista ovat tärkeää kerätä aikaisessa vaiheessa arviointiprosessia. Näitä tietoja tulkitsemalla ja ammatillista harkintaa käyttäen toimintaterapeutti koostaa kokonaiskäsityksen asiakkaasta ja hänen toimintaterapian tarpeestaan (Kramer 2020, 15). Narratiivinen päättely tekee toimintaterapia-arvioista ja -interventioista tehokkaampia, sillä ymmärrys asiakkaan elämän tarinasta auttaa keskittymään tärkeimpään sekä tarkastelemaan lasta ja perhettä yksilöinä (Mulligan 2013, 7).

2.3.2 Yksilö ympäristönsä keskellä

Toimintaterapiassa korostetaan ihmistä toiminnallisena olentona omassa ympäristössään. Toimintaterapian tavoitteena on lisätä lapsen osallistumista elämänsä merkityksellisiin rooleihin ja tilanteisiin. Toimintaterapeuteilla onkin taito ymmärtää lapsen toimintaa ja rooleja, joissa lapsi elää. Toimintaterapeutit ovat asiantuntijoita ymmärtämään lapsen toimintaa tukevia ja estäviä ympäristötekijöitä. Lapsen ympäristöihin lukeutuu erilaisia yhteisöjä, joihin lapsi osallistuu fyysisten, kognitiivisten, sosiaalisten, ajallisten ja kulttuuristen ulottuvuuksien suhteen. (Rodger & Kennedy-Behr 2017b, 30.) Näitä osatekijöitä löytyy myös TMO-mallista. Lapsen fyysisenä ja sosiaalisena ympäristönä voi toimia koti, varhaiskasvatusyksikkö tai koulu. Ajalliset ja kulttuuriset elementit vaikuttavat niin lapsen itsensä kuin ympärillä olevien ihmisten toimintaan näissä ympäristöissä. Kulttuuri voi olla lapsen asuinmaan ja ympäristön ihmisten yhteistä kulttuuria, mutta kansainvälistyvässä maailmassa myös lapsen oman perheen ja sukun historian kulttuuria. Rodger ja Kennedy-Behr (2017b)

muistuttavat, että toimintaterapeuteilla on asiantuntijuus valjastaa eri ympäristöt tukemaan positiivisesti lapsen osallistumista. Lapsen, hänen toimintansa ja ympäristön painottaminen onkin toimintaterapiassa ainutlaatuista muihin ammattiryhmiin verrattuna. (Mts. 30.)

Asiakkaan toivomia tuloksia pohdittaessa on hyvä muistaa, että asiakas ei välttämättä heti kerro todellisia toivomiaan tuloksia. Tärkeintä on yrittää ymmärtää asiakkaan toivomat tulokset, vaikka ne eivät liittyisikään suoraan toimintaan. (Fisher & Marterella 2019, 143–144.) Lapselle voi kehitystason mukaan olla haastavaa kertoa omia toiveitaan tai luottaa vieraaseen aikuiseen, jolloin omien haaveiden esittäminen toimintaterapian suhteen saattaa olla haastavaa. Vanhemmat tuntevat lapsensa parhaiten ja toivovat tämän parasta, mutta lapsen ollessa tarpeeksi vanha, on tärkeää osallistaa hänetkin (Mulligan 2013, 16–17). Rodger ja Kennedy-Behr (2017a, 9) nostavat esiin saman huomion, joka löytyy Lapsen oikeuksien yleissopimuksen 12. artiklasta; lapsen näkemykset tulee huomioida lapsen iän ja kehitystason mukaisesti (Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991, 12§). Lapsen oikeus vaikuttaa itseään koskeviin kysymyksiin kehitystään vastaavasti tuodaan esiin myös Suomen perustuslaissa (L 731/1999, 6§). Kyselyssä esitettiin toimintaterapeuteille kysymyksiä, näkevätkö he tarpeelliseksi saada esitietolomakkeessa tietoja lapsen vahvuuksista ja mielenkiinnonkohteista.

2.4 Toimintaterapia osana terveydenhuoltoa

Terveyspalvelut jaetaan perusterveydenhuoltoon ja erikoissairaanhoidon. Perusterveydenhuollossa tarkoitetaan, vuoden 2023 alkuun saakka, kuntien tuottamaa väestön terveydentilan seuranta, terveyden edistämistä ja erilaisia palveluita. Erikoissairaanhoidon kuuluu erikoisalojen mukaisia tutkimuksia ja hoitoja. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2022b.) Erikoissairanhoidossa ohjautuminen toimintaterapia-arvioon tapahtuu pääsääntöisesti lastenneurologian ja lastentautien erikoislääkäreiden/erikoistuvien lääkäreiden kautta. Erikoissairanhoidossa lasten toimintaterapiassa painotus on toiminnallisuuden arvioinnissa sisältäen yhteenvedon arvioinnista sekä suunnitelman ja suosituksen toimintaterapian toteuttamisesta. Asiakasryhmän mukaan työhön kuuluu toimintaterapia-arvioinnin toteuttaminen sairauden hoidon, kehitystasoarvion ja/tai diagnostiikan tueksi. (Halonen 2019, 6.)

Arviointiprosessi saa alkunsa siitä, kun lähete saapuu toimintaterapeutille (Kramer 2020, 15). Halosen (2019) laatiman Lasten toimintaterapian hyvät käytännöt Keski-Suomessa -oppaan mukaan lapsi ohjataan perusterveydenhuollon toimintaterapeutille, jos haasteita on havaittavissa yhdellä tai useammalla seuraavista taitoalueista; karkea- ja hienomotoriset taidot, kehonhallinta ja motorinen ohjailu, tarkkaavuuden suuntaaminen, toiminnanohjaus, hahmottamisen taidot ja visuomotoriikka, leikkitaidot, sosiaaliset taidot ja vuorovaikutus, tunnetaidot, omatoimisuustaidot ja/tai aistitiedon käsittely. Toimintaterapialla voidaan tukea lasten kasvua ja kehitystä. Arviointi ja yksilöllinen toimintaterapia sekä vanhempien ja varhaiskasvatuksen henkilökunnan ohjaus painottuvat alle kouluikäisten parissa, kun taas kouluikäisten toimintaterapiassa korostuu ohjauksellisuus. (Halonen 2019, 3.) Perusterveydenhuollossa toimintaterapeutin arviot toteutuvat hyviä arviointikäytäntöjä sekä alueellisia käytäntöjä noudattaen. Usein toimintaterapeutti on osa moniammatillista lasten kuntoutustyöryhmää. (Mts. 6.)

Opinnäytetyön tutkimuksen kohderyhmänä olivat perusterveydenhuollon toimintaterapeutit. Tarpeet ja tavoitteet ovat perusterveydenhuollon toimintaterapiassa erilaiset kuin erikoissairaanhoidossa. Lasten toimintaterapian taustasyihin liittyvä teoria rajattiin koskettamaan tavallisesti perusterveydenhuollossa esiin nousevia haasteita lasten valmiuksissa ja taidoissa.

Etelä-Pohjanmaan kuntien verkkosivuja tutkimalla selvisi, että aikaisemmin perusterveydenhuollon toimintaterapiapalveluiden tilanne vaihteli kunnittain. Osa kunnista järjesti palveluita yhdessä kuntayhtymien kautta. Palvelut saattoivat sisältää vain arvioinnin tai tämän lisäksi lyhyitä toimintaterapiajaksoja. Toisissa kunnissa palvelut saattoivat olla ulkoistettuna kokonaan yksityisille palveluntuottajille ostopalveluna. Palveluita saatettiin tarjota laajasti eri ikäisille tai rajoittaa vain neuvolaikäisiin lapsiin. Erikoissairaanhoidon oli keskitettynä Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiirille Seinäjoen keskussairaalaan. Hyvinvointialueen aloittamisen myötä palveluiden tulisi olla yhtenäiset koko alueella asiakkaan asuinkunnasta riippumatta (Sosiaali- terveydenhuollon uudistus (Sote-uudistus) 2022). Opinnäytetyö valmistuu hyvinvointialueen vasta aloittaessa toimintaansa, joten uudet käytänteet eivät ole vielä muotoutuneet ja päässeet konkreettisesti käyttöön. Esitietolomake on kuitenkin hyvä työväline lähdettäessä yhtenäistämään toimintaterapia-arviointien käytänteitä Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueella.

3 Tutkimuksen tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymys

Opinnäytetyön aihe on uusi ja tuore sen lisäksi, että se on ajankohtainen kehittämistehtävä vasta aloittavaa Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialuetta varten. Opinnäytetöinä on tehty hyvin vähän esitietolomakkeita ja nekin ovat suunnattu toisille asiakasryhmille tai ammattialoille. Yksittäisiä opinnäytetöitä on tehty lasten toimintaterapia-arviointeihin liittyen, mutta ei esitietojen keruuseen liittyvää.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää perusterveydenhuollon tason toimintaterapian arviointivaiheen tiedonkeruuta. Tarve yhteiselle esitietolomakkeelle oli noussut Etelä-Pohjanmaan alueen perusterveydenhuollon toimintaterapeuttien yhteistapaamisissa (Pöllänen 2022). Kehittämistyö toteutetaan yhteistyössä työelämäkumppanin kanssa ja sen kohteena on ammattikäytännöistä nouseva, tunnistettu tarve sekä ympäristö, jossa kehittämistarve on havaittu (Kostamo, Airaksinen & Ilkka, 2022, 15; Vilkkä 2021, 32). Tämän opinnäytetyön kehittäminen tapahtui työelämälähtöisesti aidosta tarpeesta aidossa ympäristössä.

Opinnäytetyön tavoitteena oli kerätä toimintaterapeuteilta tietoa ja luoda sen pohjalta esitietolomake, joka lähetetään lapsen lähiaikuisille ennen ensimmäistä arviointikäyntiä. Lomake palautetaan etukäteen toimintaterapeutille, joka voi suunnitella ensimmäistä arviointikäyntiä. Aikaisemmin on ollut tapana tehdä esihaastattelu toimintaterapian tarpeesta ja tavoitteista ensimmäisellä tapaamisella, toisinaan hyvinkin vähäisten esitietojen pohjalta. Opinnäytetyönä tehtävä tiedonkeruu sekä lomakkeen muodostaminen säästävät toimintaterapeuttien työaikaa ja on näin kustannustehokasta. Lomakkeella yhdenmukaistetaan uuden Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen perusterveydenhuollon toimintaterapeuttien käytänteitä.

Kehittämisen tarve ja tavoite yhteisestä esitietolomakkeesta loivat raamit tutkimuksen osuudelle. Opinnäytetyön aihe on rajattu tarkoin ja sen tavoite oli kehittää esitietojen keräämisen toimintatapa. Opinnäytetyön teoriaosuus rajattiin toimintaterapian viitekehyksen näkökulmasta toimintaterapian OTIPM- ja TMO-malleihin. Asiakasryhmä rajattiin lapsiin, sillä toimeksiantajan toimintaterapeutit toteuttavat lasten toimintaterapia-arviointeja. Luonnollisesti myös nuorelle tai aikuiselle suunnattu esitietolomake tulisi sisältämään erilaisia asioita ja silloin lomaketta ei lähetettäisi lähi-

piirille vaan arviointiin tulevalle asiakkaalle itselleen. Lasten kohdalla lähiaikuisilla ja heiltä saatavalla tiedolla on kuitenkin suuri merkitys. Opinnäytetyön kehittämisosuus rajattiin Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueelle, sillä tarve esitietolomakkeelle nousi tältä alueelta ja eri hyvinvointialueiden käytänteet saattavat vaihdella. Valtakunnallisen muutoksen tarkoituksena on kuitenkin yhdenmukaistaa palveluja yksittäisten hyvinvointialueiden sisällä, jolloin oli perusteltua rajata alue yhdelle hyvinvointialueelle. Sote-uudistuksen myötä muillakin hyvinvointialueilla saattaa ilmetä tarve palvelujen kehittämiseksi ja yhteisten käytäntöjen luomiselle, joten opinnäytetyön tuloksia voitaisiin hyödyntää myös muualla Suomessa. Esitietolomakkeen kohdalla rajauksena on valmistaa lomake paperisena. Sähköisen lomakkeen valmistamiseen ei ole tarvittavaa tietotaitoa ja ajallisia resursseja tämän opinnäytetyön puitteissa, vaikkakin sähköinen lomake palvelisi varmasti parhaiten eri osapuolia.

Opinnäytetyön tutkimuskysymys on “Mitä esitietoja perusterveydenhuollon toimintaterapeutti Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueella kokee hyödylliseksi saada lapsen toiminnallisuudesta ennen lapsen tuloa toimintaterapia-arvioon?”. Tämän tutkimuskysymyksen pohjalta on rakennettu kyselylomake (liite 1). Kyselyn tarkoituksena on kartoittaa asiat, jotka kyselyyn vastaavat toimintaterapeutit kokevat olevan hyödyllistä tietää ennen lapsen saapumista arviointikäynnille.

4 Menetelmäkuvaus

Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena opinnäytetyönä, joka on yksi tutkimuksellisen kehittämistyön alatyyppeistä (Vilkkä 2021, 31). Toikon ja Rantasen (2009, 14) mukaan kehittäminen on konkreettista toimintaa, jonka tavoitteena on saavuttaa selkeästi määritelty tavoite. Tavoitteena voi olla esimerkiksi toimintarakenteen tai toimintatavan kehittäminen. Tutkimuksellisessa kehittämis-toiminnassa tiedontuotantoa ohjaavat käytännön ongelmat ja kysymykset, ja tieto tuotetaan aidoissa käytännön toimintaympäristöissä. Tutkimukselliset asetelmat ja menetelmät toimivat apuna tiedon tuotannossa. Tutkimuksellisessa kehittämistoiminnassa pyritään hyödyntämään tutkimuksellisia periaatteita, mutta pääpaino on kehittämistoiminnassa. Tutkimuksen reunaehdot määrittelee konkreettinen kehittämistoiminta, jolloin tutkimusasetelmat jäävät alisteiseen asemaan tutkimuksellisessa kehittämistoiminnassa. (Toikko & Rantanen 2009, 14–22.)

Opinnäytetyö toteutettiin tutkimuksellisen kehittämistyön lineaarisen mallin mukaan. Toikko ja Rantanen (2009, 64–65) esittävät prosessin nelivaiheisena (tavoitteen määrittely, suunnittelu, toteutus sekä päättäminen ja arviointi) kun taas Salonen, Eloranta, Hautala ja Kinos (2017, 52) puolestaan jakavat prosessin seitsemään vaiheeseen (tarve, ideointi, suunnittelu, toteutus, tulos ja tuotos, arviointi sekä päätösvaihe eli tulosten implementointi ja levittäminen). Molemmat mallit sisältävät samanlaisen etenemismallin ja sisällön, mutta Salonen ym. (2017) ovat jakaneet etenemisen pienempiin osatehtäviin. Projektin eteneminen lähtee tarpeesta kulkien suunnittelun ja toteutuksen kautta päättämiseen kummassakin jaottelutavassa. Tämä opinnäytetyö on toteutettu seitsemänvaiheisena prosessina (ks. kuvio 3). Opinnäytetyön tiedonhausta on kerrottu tarkemmin kappaleessa 4.1 ja tutkimuksen aineistonhankintaa on avattu kappaleessa 4.2.

Tarve	Ideointi	Suunnittelu	Toteutus	Tuotos	Arviointi	Päätösvaihe
Tarpeen nouseminen Ete lä-Pohjanmaan alueen toimintaterapeuttien verkostotapaamisessa sekä tarpeen esiintuominen opiskelijalle.	Opinnäytetyön ideointi sekä tavoitteen asettaminen. Aiheeseen tutustuminen, olemassa olevan tiedon ja tutkimusten kartoittaminen.	Opinnäytetyön rajausten aiheen, teorian tiedon, sekä tutkimuskohteen osalta. Tiedonhankinta. Kyselytutkimuksen luominen.	Teoriaosuuden kirjoittaminen. Kyse lytutkimuksen toteuttaminen toimintaterapeuteille. Tulosten analysointi.	Tutkimustulosten pohjalta tuotoksena toteutettiin esitietolomakeen luonnos toimintaterapia-arviointiin tulevien lasten lähiaikuisille.	Opinnäytetyön ja tutkimuksen tulosten pohdinta. Saatiinko vastattua tutkimuskysymyksen ja luotua tarvetta vastaava esitietolomake.	Opinnäytetyön johtopäätökset ja jatkokehitysideat. Luonnoksen luovuttaminen hyvinvointialueelle.

Kuvio 3. Opinnäytetyön lineaarinen eteneminen.

4.1 Tietoperustan tiedonhaku

Tiedonhaun tavoitteena oli löytää teoriatietaa, tutkimuksia sekä artikkeleita toimintaterapian arviointivaiheen esitietojen keräämisestä. Aiheeseen soveltuvien tutkimusten ja artikkeleiden löytäminen osoittautui haasteelliseksi. Opinnäytetyön aiheen kannalta epärelevanteista tutkimuksista ja artikkeleista päästiin niissä käytettyjen alkuperäisten teorialähteiden äärelle, jotka osoittautuivat adekvaateiksi. Arviointivaiheeseen liittyvä teoriatieta keskittyi enemmän arviointimenetelmien valintaan sekä asiakkaan tapaamiseen ensimmäistä kertaa, ei niinkään näkökulmaan, jossa tietoja kerättäisiin jo etukäteen, mutta sitä voitiin hyödyntää soveltuvin osin.

Tiedonhaussa käytettiin tietokantoja CINAHL Plus with Full Text, Janet Finna, ProQuest sekä Cinahl Ultimate. Käytettävien tietokantojen valintaan vaikutti Jyväskylän ammattikorkeakoulun käyttöliittymien saatavuus sekä niiden tunnettuus ja luotettavuus sosiaali- ja terveysalalla. Alnervik ja Lindahl (2011, 20) nimeävät Cinahlin olevan toimintaterapeuteille hyödyllinen tietokanta näyttöön perustuvan tutkimustiedon etsintään.

Hakusanoina käytettiin occupational therapy, occupational therapist, children, child, evaluation, anamnesis, initial interview, initial information, assessment, gathering information, questionnaire, medical record review, background information, medical history, medical history taking, data gathering, data gathering methods and data gathering instruments. Hakusanoja lyhenneltiin ja yhdisteltiin erilaisiksi hakulausekkeiksi sekä hyödynnettiin Cinahlin ehdotuksia sanan alun perusteella. Yhdistelmissä käytettiin vaihdellen Boolean operaattoreita AND ja OR. Haun tuloksia kokeiltiin rajata ajallisesti sekä vertaisarvioituihin tuloksiin. Aikarajauksena käytettiin aluksi vuoden 2011 jälkeen julkaistuja, mutta hakuja tehtiin myös ilman aikarajauksia sopivien tutkimuksien ja artikkeleiden löytymisen ollessa haastavaa. Lopulta aihetta käsittelevissä artikkeleissa esiteltiin arviointivaihetta kokonaisuudessaan ja vain yksittäisiä viittauksia löytyi esitietojen keruuseen liittyen. Viittaukset keskittyivät esitietojen keräämiseen haastattelulla tai terveystiedoista, mutta esitietojen keräämisestä lomakkeen avulla ennen arviointikäyntiä ei löytynyt tutkimustietoa.

Opinnäytetyössä käytetty tieto löytyi ensin tutkimalla Jyväskylän ammattikorkeakoulun kirjaston tietokantoja. Lähteiden määrää laajennettiin selvittämällä jo löydettyissä lähdelehdissä käytettyjä, luotettavia, toimintaterapia-alan julkaisuja. Näin tiedon luotettavuus myös kerrostuu ja verkottuu, kun samankaltainen tieto löytyy useasta lähteestä ja tekijät ovat hyödyntäneet jo olemassa ollutta tietoa. Useamman teoksen kirjoitusprosessissa mukana olleita toimintaterapia-alan pioneereja voidaan myös pitää luotettavina lähdetekijöinä. Tämä myös vahvistaa toimintaterapia-alan ydinajatusta ja -tietoa toimintaterapeutin roolista yksilön elämässä sekä kuntoutusalan tekijänä.

4.2 Aineiston hankinta

Opinnäytetyön kehittämistyön aineistoa kerättiin sähköisen kyselyn avulla toimintaterapeuteilta, jotka tekivät lasten toimintaterapia-arviointeja perusterveydenhuollossa Etelä-Pohjanmaan alu-

eella. Kostamo ym. (2022, 53) huomauttavat miten on tärkeää huomioida, että haitat minimoidaan ja aineiston keräämisestä on mahdollisimman vähän haittaa tutkimukseen osallistuvien normaliteetille ja asiakkaille. Tämän vuoksi tutkimuksen kyselylomakkeesta pyrittiin tekemään mahdollisimman selkeä ja siihen luotiin mahdollisuus tallentaa kysely keskeneräisenä sekä jatkaa vastaamista myöhemmin. Tieto kerättiin toimintaterapeutin näkökulmasta, siitä minkä tiedon hän kokee itselleen ammatillisesti merkityksellisenä.

Tutkimuslomakkeen luominen sisältää kuusi vaihetta. Ensimmäisessä vaiheessa nimetään tutkittavat seikat, josta päästään lomakkeen rakenteen suunnitteluvaiheeseen. Seuraavaksi tutkimuslomakkeen kysymykset muotoillaan ja sen toimintaa testataan. (Heikkilä 2014, 46.) Opinnäytetyön tutkimuslomakkeen työstäminen alkoi tutkimuskysymyksen pohdinnalla, teorian etsinnällä sekä tutkimuksen rajauksella. Teorian myötä lomakkeen rakennetta alettiin muotoilla ja siitä päästiin kysymysten pohdintaan. Kyselylomakkeen (liite 1) muodostamiseen on hyödynnetty TMO-mallia sekä opinnäytetyöntekijöiden ammatillista harkintaa. Kysymysten muotouduttua ja lomakkeen valmistuttua sen käyttöä testasivat opinnäytetyöntekijät sekä työelämäarvioija. Heikkilän (2014, 46) mukaan lomakkeen testauksen pohjalta tutkimuslomakkeen rakennetta ja kysymyksiä korjataan ja viimeisenä vaiheena on valmis, lopullinen lomake. Testausvaiheessa opinnäytetyön tutkimuslomakkeessa, sen käytössä tai ymmärrettävyydessä ei ilmennyt ongelmia.

Kysely oli puolistrukturoitu, sisältäen sekä monivalintakysymyksiä että avoimia kysymyksiä. Myös monivalintakysymykset sisälsivät aina kohdan, johon saattoi kirjoittaa vapaata tekstiä. Kysymysten asettelu luotiin aihepiireittäin hyödyntäen TMO-mallin tilannekohtaisia elementtejä ja monivalintojen vaihtoehtoja pohdittiin tilannesidonnaisten elementtien sisältöjä hyödyntäen. Heikkilän (2014, 47) mukaan avointen kysymysten hyötynä on mahdollisten uusien näkökulmien ja parannusehdotusten esiin nouseminen silloin, kun vaihtoehtoja ei tarkkaan tunneta. Suljettujen kysymysten hyötynä on se, että vastausten käsittely yksinkertaistuu ja tiettyjen virheiden torjunta mahdollistuu. Suljetuissa kysymyksissä valmiiden vastausten tarjoamisella voidaan estää, että vastaus ei jää antamatta sen vuoksi, että vastaaja ei koe olevansa hyviä muotoilemaan vapaata tekstiä. (Heikkilä 2014, 49.) Sekamuotoisissa kysymyksissä vastausvaihtoehdoista osa on annettu valmiiksi ja lisäksi on yleensä yksi avoin vaihtoehto. ”Muu, mikä?” on hyödyllinen, jos on epävarmuutta siitä, keksitäänkö kaikki mahdolliset vastausvaihtoehdot laadittaessa kysymyksiä. (Mts. 50.) Tätä mahdollisuutta hyödynnettiin tämän opinnäytetyön kyselylomakkeessa.

Opinnäytetyön tutkimuksen kohde olivat Etelä-Pohjanmaan kuntien, tutkimusvaiheessa vasta tulevan hyvinvointialueen, perusterveydenhuollon toimintaterapeuttien näkemykset tarpeellisista esitiedoista. Alueen toimintaterapeutit ovat tavanneet säännöllisesti ja toive opinnäytetyön aiheesta on noussut heiltä. Tämän yhteisön yhteyshenkilö on saanut luvan välittää meille toimintaterapeuttien sähköpostilistan kyselyn lähettämistä varten. Sähköpostit ovat julkisia ja saatavilla kuntien verkkosivuilta, mutta sähköpostilistan saaminen yhteyshenkilöltä varmisti ajantasaisen tiedon saamisen, sillä kuntien internetsivut eivät välttämättä olleet ajantasaisia.

Tutkimuslomakkeeseen kuuluu sekä saatekirje että varsinainen kyselylomake. Saatekirjeen tarkoituksena on saada vastaanottaja motivoitumaan vastaamaan kyselylomakkeeseen sekä antaa tietoa tutkimuksen taustasta ja kyselyyn vastaamisesta. (Heikkilä 2014, 59.) Toimintaterapeuteille lähetettiin linkki Webropol-kyselyyn sekä saatekirje (liite 2) jossa kerrottiin tutkimuksesta ja tutkimuskäytännöistä sekä annettiin tietoa vastaamisesta. Kysely alkoi hyvän tieteellisen käytännön mukaan kysymyksellä tietoisesta suostumuksesta (informed consent), jossa vastaaja antoi luvan käyttää vastauksiaan tutkimuksen aineistona. Tietoon perustuvalla suostumuksella tarkoitetaan, että henkilö vahvistaa halukkuutensa osallistua omasta tahdostaan tutkimukseen saatuaan riittävästi tietoa seikoista, jotka voivat vaikuttaa hänen osallistumispäätöksensä (Tietoon perustuva suostumus n.d.).

Kyselyn avulla kerättiin toimintaterapeuttien ammattitaitoon ja kokemukseen perustuvaa tietoa siitä, mitkä esitiedot hyödyttäisivät heitä etukäteen ennen lapsen tuloa toimintaterapia-arvioon. Kyselyssä huomioitiin myös vastaajan työkokemuksen pituus (kokonaisuudessaan + lasten toimintaterapiassa). Kyselyyn vastattiin anonyymisti niin, että yksittäistä vastaajaa ei voitu tunnistaa. Kysely lähetettiin vastaajille marraskuussa 2022. Vastausaikaa kyselyssä oli kaksi viikkoa. Puolessa välissä vastausaikaa lähetettiin Webropolin kautta muistutusviesti kyselyyn vastaamisesta. Vastausajan puitteissa saimme kaksi vastausta. Alhaiseksi jääneen vastausmäärän vuoksi vastausaikaa pidennettiin vielä kahdeksalla arkipäivällä. Vastaajille lähetettiin tällä kertaa saatekirje sekä vastauslinkki sähköpostina, jotta olisi mahdollista poissulkea se, että Webropolin kautta lähetetyt viestit olisivat suodattuneet roskapostiin. Sähköpostin vastaanottajat lähetettiin piilokopiona yksityisyyden suojaamiseksi. Vastaajien pienen kokonaismäärän vuoksi pyrittiin saamaan mahdollisimman suuri vastausprosentti.

5 Aineiston kuvaus ja tulokset

5.1 Aineiston kuvaus

Kyselyyn vastasi kuusi toimintaterapeuttia, jolloin vastausprosentti oli 67 %. Kaikki vastaajat antoivat suostumuksensa siihen, että kyselyssä antamiaan anonyymeja vastauksia voidaan käyttää tutkimuksen aineistona. Vastaajista yhden työkokemus toimintaterapeutina oli alle kolme vuotta, kahdella vastaajista työkokemusta oli kolmesta kuuteen vuoteen. 7–15 vuotta työkokemusta oli kahdella vastaajista ja yhdellä kokemusta oli kertynyt yli 25 vuotta. Kysyttäessä työkokemusta lasten toimintaterapiassa, yhden vastaajan kokemus oli alle kolme vuotta ja kahdella vastaajista kokemusta oli kolmesta kuuteen vuotta. 7–15 vuotta työkokemusta lasten toimintaterapiassa oli kahdella vastaajista ja yhdellä 16–25 vuotta. Vastaajista kaikki kokivat alueellisesti yhteisen esitietolomakkeen hyödyllisenä sekä kokivat esitiedon keruun tehostavan heidän työskentelyään arviointikäynnillä.

Toimintaterapeuttien käyttämät esitiedon keruumenetelmät vaihtelivat. Kaikki olivat käyttäneet esitiedon keruuseen alkuhaastattelua ensimmäisellä käynnillä. Potilastietojärjestelmästä asiakkaan tietoja oli hakenut viisi vastaajaa. Tiedonkeruuta läheteestä tai ottamalla yhteyttä etukäteen lapsen lähiaikuisiin oli hyödyntänyt vastaajista neljä. Puolet vastaajista oli kerännyt esitietoa lähettämällä tarpeen mukaan etukäteen täytettäväksi standardoidun lomakkeen, kuten SPM-P, M-Fun, 5-15R tai pienten lasten kysely. Yksi vastaajista kertoo lisäksi saaneensa tietoa neuvolatyöryhmän kautta.

5.2 Aineiston analyysi

Aineiston analysointi tapahtui laadullisen tutkimuksen teorialähtöisen sisällönanalyysin eli deduktiivisin menetelmin. Kuitenkin valmiiden monivalintavaihtoehtojen vastausten yleisyys tuodaan esiin määrällisen eli kvantitatiivisen analyysin tavoin. Kvantitatiivisella analyysillä pyritään tuomaan esiin ilmiön yleisyyttä ja esiintyvyyttä numeroiden ja tilastojen avulla (Määrällinen analyysi 2021). Deduktiivisessa aineiston analyysissä luokittelu tapahtuu aikaisempaan teoriaan tai malliin perustuen. Ensimmäisessä vaiheessa muodostetaan analyysirunko, jonka sisälle muodostetaan aineistosta erilaisia kategorioita sekä luokituksia. Aineistosta kerätään sekä analyysirunkoon sopivat

että sen ulkopuolelle jäävät asiat. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 4.4.4). Teorialähtöisessä sisällönanalyysissä tuodaan näkyväksi ja voidaan testata aikaisempaa käsitejärjestelmää uudessa kontekstissa (Mts. 4.4.4). Tutkimuksen deduktiivisen sisällönanalyysin pohjana käytettiin TMO-mallia, joka antoi monipuolisen teoriapohjan aineiston analysoinnille. Aineiston analysointi aloitettiin luomalla TMO:n tilannesidonnaisista elementeistä analyysirunko, johon vastaukset kategorioitiin. Vastauksista eriteltiin elementtien ulkopuolelle jäävä aineisto. Tämän jälkeen saatiin näkyväksi vastausten yleisyys ja toistuvuus. Vastauksista pyrittiin tulkitsemaan vastaajien toiveita ja tärkeäksi kokemia asioita esitietolomakkeesta. Aineiston analyysin eteneminen on havainnollistettu kuviossa 4.

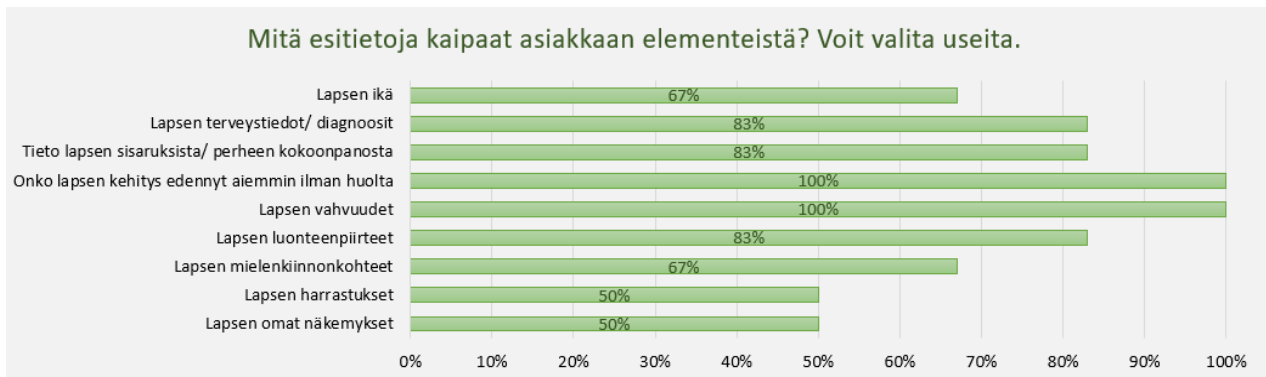
Kuvio 4. Aineiston analyysin eteneminen.

Jokaisen elementin monivalintakysymysten vastaukset on avattu omassa kappaleessaan. Analyysia on myös havainnollistettu jokaisen elementin vastausten kohdalla kuvion avulla. Tekstikenttien vapaat vastaukset on analysoitu luvussa 5.2.7. Alkuperäisessä kyselyssä päivärytmi sekä unen määrä olivat sosiokulttuuristen elementtien alla, mutta raportoidaan tuloksissa ajallisten elementtien alla. Kyselyä laadittaessa näkökulmana oli ajatus siitä, että lapsen kohdalla näiden voidaan ajatella sisältyvän myös sosiokulttuurisiin elementteihin, sillä aikuiset ja ympäröivä kulttuuri luovat lapsen päivärytmiin sekä unen määrään vaikuttavia sääntöjä ja normeja. Analyysivaiheessa päädyttiin kuitenkin tarkastelemaan näitä aiheita ajallisten elementtien näkökulmasta, koska ne liittyvät ajallisten elementtien alle kuuluviin toimintatapoihin, rytmeihin ja tekemisen keston.

5.2.1 Asiakkaan elementit

Lapsen ikää kysyi esitietolomakkeessa neljä vastaajaa. Lapsen terveystiedoista ja mahdollisista diagnooseista haluaisi tietää viisi vastaajaa, samoin perheen kokoonpanosta. Kaikki vastaajat

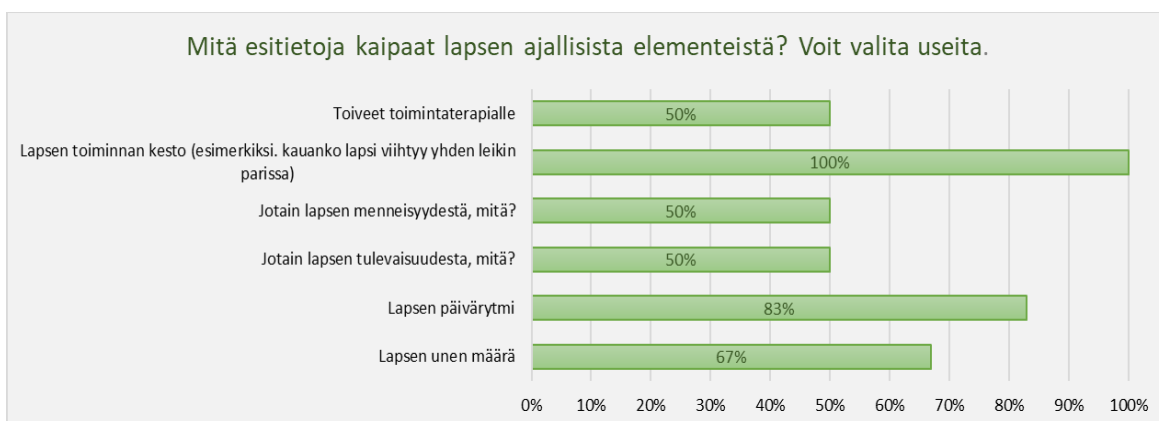
(n = 6) halusivat tietoa siitä, onko lapsen kehitys edennyt aiemmin ilman huolta. Myös lapsen vahvuuksista halusivat kaikki vastaajat tietoa esitietolomakkeen avulla. Lapsen luonteenpiirteistä tietoa toivoi viisi ja mielenkiinnonkohteista neljä vastaajaa. Puolet vastaajista halusivat tietoa lapsen harrastuksista sekä lapsen omista näkemyksistä. Asiakkaan elementtien monivalintavastauksen jakauma on esitetty kuviossa 5.

Kuvio 5. Aineiston analyysi, asiakkaan elementit.

5.2.2 Ajalliset elementit

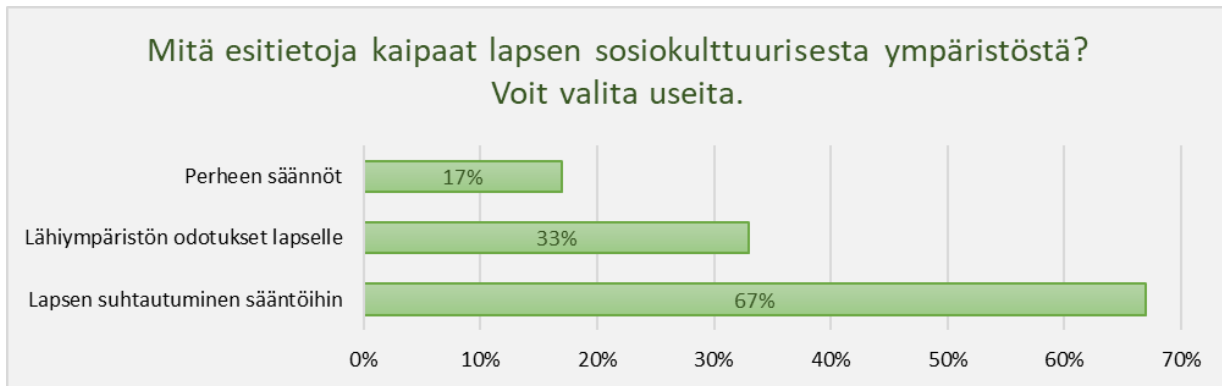
Kysymyksiin ajallisista elementeistä tuli melko tasaisesti vastauksia (ks. kuvio 6). Kaikki vastaajat (n = 6) halusivat tietää lapsen toiminnan kestosta eli siitä kauanko lapsi viihtyy esimerkiksi saman leikin äärellä. Kolme vastaajista halusi tietää toiveista toimintaterapialle sekä lapsen menneisyydestä että tulevaisuudesta. Vastaajia pyydettiin tarkentamaan mitä tietoja he kaipaisivat lapsen tulevaisuudesta tai menneisyydestä, nämä vastaukset on analysoitu deduktiivisen analyysin alla. Lapsen päivärytmiä selvittäisi viisi vastaajaa. Neljä vastaajaa koki hyödylliseksi tietää lapsen unen määrästä sekä suhtautumisesta sääntöihin.

Kuvio 6. Aineiston analyysi, ajalliset elementit.

5.2.3 Sosiokulttuuriset elementit

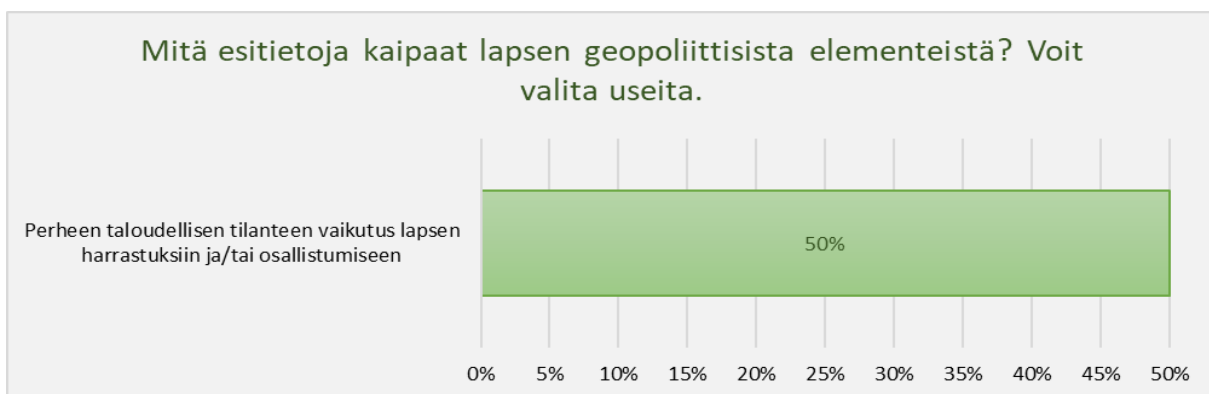
Vastausten (n = 6) jakaumaa on havainnollistettu kuviossa 7. Vain yksi vastaaja koki tarpeelliseksi selvittää perheen sääntöjä esitietolomakkeen avulla. Lähiympäristön lapselle asettamista odotuksista kysyisi esitietolomakkeen avulla kaksi vastaajaa. Vastaajista neljä oli kiinnostuneita saamaan tietoa lapsen suhtautumisesta sääntöihin.

Kuvio 7. Aineiston analyysi, sosiokulttuuriset elementit.

5.2.4 Geopoliittiset elementit

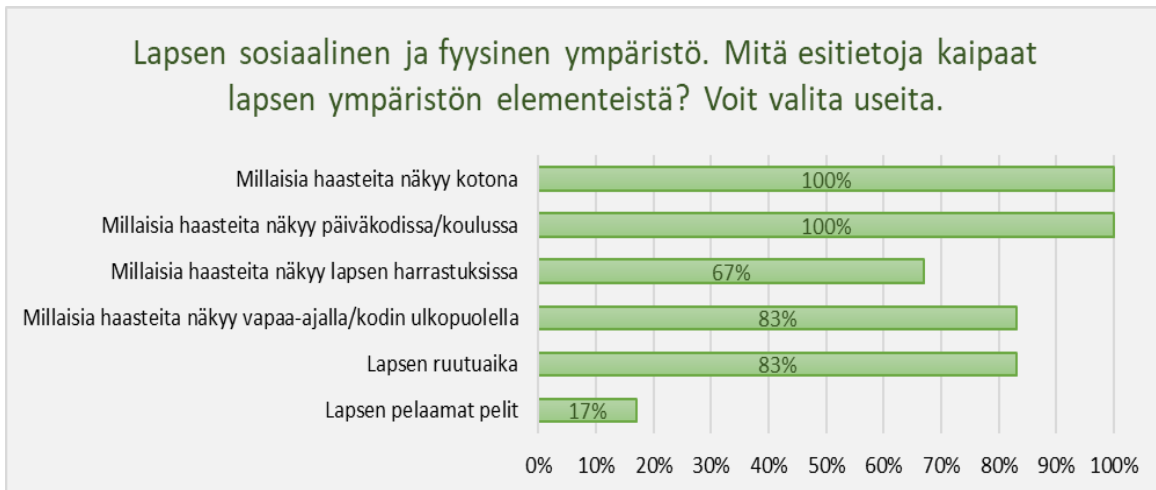
Kysymyksiä geopoliittisista elementeistä oli vain kaksi, joista toiseen vastaajat saivat vapaasti kirjata ajatuksiaan. Kysymykseen vastaajista (n = 2) toinen oli kiinnostunut perheen taloudellisen tilanteen vaikutuksista lapsen harrastuksiin ja muuhun osallistumisen (ks. kuvio 8). Toinen vastaajista oli vastannut kohtaan muuta, mitä? Tämä vastaus on analysoitu deduktiivisessa analyysissä.

Kuvio 8. Aineiston analyysi, geopoliittiset elementit.

5.2.5 Sosiaalisen ympäristön ja fyysisen ympäristön elementit

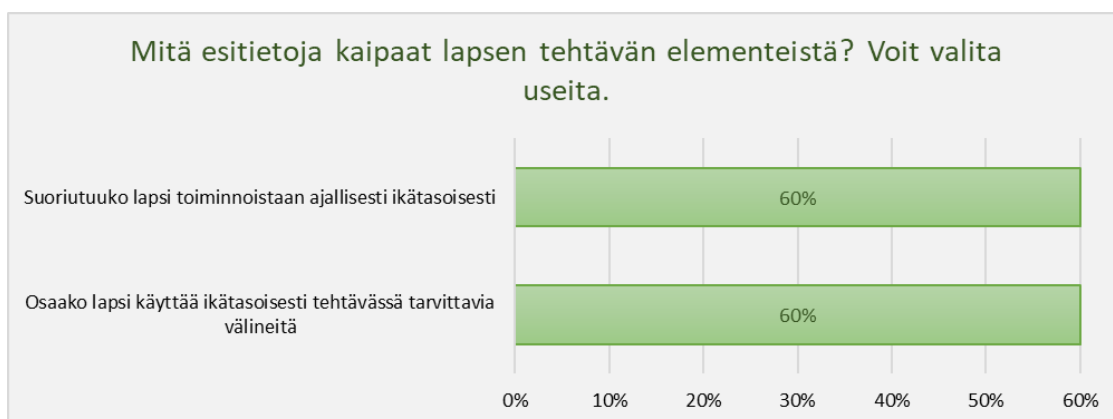
Kaikki vastaajat (n = 6) halusivat esitietolomakkeen avulla selvittää, millaisia haasteita lapsella esiintyy niin kotona kuin päiväkodissa tai koulussa (ks. kuvio 9). Neljä vastaajaa selvittäisi myös harrastuksissa esiintyviä haasteita. Viiden vastaajan mielestä olisi hyvä tietää haasteista vapaa-ajalla sekä kodin ulkopuolella ollessa. Viisi vastaajaa kysyisi lapsen ruutuajasta, mutta vain yksi vastaaja selvittäisi lapsen pelaamia pelejä.

Kuvio 9. Aineiston analyysi, sosiaalinen ja fyysinen ympäristö.

5.2.6 Tehtävän elementit

Tehtävän elementteihin liittyvät kysymykset painottuivat ikätasoisesti odotettavissa olevaan toimintaan (ks. kuvio 10). Kysymyksiin vastaajista (n = 5) kolme pitivät tärkeänä tietää siitä, suoriutuuko lapsi toiminnoistaan ajallisesti ikätasonsa mukaan. Samoin tehtävissä tarvittavien välineiden ikätasoisesta käytämisestä halusi tietää vastaajista kolme.

Kuvio 10. Aineiston analyysi, tehtävän elementit

5.2.7 Mitä muita tietoja toimintaterapeutit haluavat tietää

Tässä osiossa tarkastellaan deduktiivisen sisällönanalyysin menetelmin kaikki vastaajien tuottama teksti liittyen toiveisiin esitiedoista. Kyselyn lopussa annettiin vapaa kenttä kirjoittaa muita vastaajien mielestä oleellisia asioita, joita olisi hyvä selvittää esitietolomakkeen avulla. Vastaukset siirrettiin taulukkoon, johon ne luokiteltiin viisiportaisen luokituksen mukaan (ks. taulukko 1.) Aineistossa korostuu suurimpana yläluokkana asiakkaan elementit, jonka sisältä eniten tietoa kaivataan lapsen sosiaalisista- ja tunnetaidoista, leikkitaidoista, motoriikasta, toiminnanohjauksesta, aisteista sekä hahmottamisesta ja itsensä huolehtimisen taidoista. Toiseksi eniten tietoa kaivattiin lapsen ajallisista elementeistä, etenkin lapsen menneisyyden osalta siitä, onko lapsen kehitys edennyt normaalisti sekä onko lapsi jo ohjautunut muiden erityistyöntekijöiden arvioon tai kuntoutukseen. Yksi vastaaja kertoi, että lomakkeessa olisi hyvä kysyä onko vanhemmilla tai muilla lähisukulaisilla oppimisvaikeutta tai muuta mahdollisesti periytyvää ja kehitykseen vaikuttavaa tekijää. Vastauksista nousi myös esiin, että lomakkeessa voitaisiin kysyä missä huoli on noussut; kotona, päivähoitossa, neuvolassa, vai kenties näissä kaikissa. Lisäksi vastauksissa toivottiin, että esitietolomakkeesta voisi selvittää mitä kautta lapsi on ohjattu toimintaterapia-arvioon. Vaihtoehtoina voi olla neuvola, neuvolatyöryhmä, päiväkotitoiminta, erityistyöntekijät (puheterapeutti jne.), erikoissairaanhoidon palvelut, koti itseohjautuvasti tai jokin muu taho.

Lapsen menneisyydestä vastaajat halusivat tietää, jos synnytyksessä, vauva-ajassa tai kehityksessä on ollut jotain erityistä. Erikseen nostettiin ensimmäiset sanat ja kävelemään oppiminen. Muiden erityistyöntekijöiden kuten fysio-, puhe- ja toimintaterapeutti, psykologi, ravitsemusterapeutti tai kuntoutusohjaaja, tutkimuksista ja/tai kuntoutuksesta haluttiin myös saada tietoa. Lapsen tulevaisuudesta tulisi tietää millaista muutosta kaivataan.

Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Onko kehitys edennyt normaalisti	Kehitys	Henkilökohtaiset tekijät	Asiakkaan elementit	Lapsen toiminta ja toiminnallisuus
Onko valikoiva ruuan suhteen	Ruuan valikoivuus			
Onko vanhemmilla tai muilla lähisukulaisilla oppimisvaikeutta tms. mahdollisesti periytyvää ja kehitykseen vaikuttavaa tekijää	Perimä			
Milloin tuli ensimmäiset sanat	Ensimmäiset sanat	Taidot		
Milloin oppi kävelemään	Kävelemään oppiminen			
Osaako keinua	Keinuminen			
Osaako ottaa itse vauhtia keinussa	Keinuminen			

Osaako ajaa polkupyörällä ilman apupyöriä	Polkupyörällä ajo			
Osaako liikkua liikenteessä	Liikenteessä liikkuminen			
Miten arjen toimet pukeutuminen, wc-käynnit, peseytyminen sujuvat	Arjen toimien sujuminen			
Miten ruokailut sujuvat	Ruokailun sujuminen			
Osaako tehdä voileivän itselleen	Voileivän valmistus			
Miten sujuu siirtymiset ulos ja kauppaan	Siirtymisten sujuminen			
Osaako noudattaa moniosaisia suullisia ohjeita	Ohjeiden noudattaminen			
Sosiaaliset taidot (kaksi vastausta)	Sosiaaliset taidot			
Kaveri- ja leikki-aidot	Kaveri- ja leikki-aidot			
Tunnetaidot	Tunnetaidot			
Miten sujuu leikit toisten lasten kanssa	leikki muiden lasten kanssa			
Itsestä huolehtimisen taidot (kaksi vastausta)	Arjen toimien sujuminen			
Puheen taidot	Puhuminen			
Motoriikka (kaksi vastausta)	Motoriikka	Valmiudet		
Kätisyys (kaksi vastausta)	Kätisyys			
Toiminnanohjaus	Toiminnanohjaus			
Aistiherkkydet	Aistisäätely			
Aistit	Aistisäätely			
Onko aistisäätelyssä jotain erityistä (maku, haju, kuulo, näkö, tunto)	Aistisäätely			
Hahmottaminen	Hahmottaminen			
Hahmottamistaidot	Hahmottaminen			
Harrastukset	Harrastus	Mielenkiinnonkohteet		
Millaisista leikeistä pitää	Mielekkäät leikit			
Onko kiinnostunut piirtämisestä ja väritymisestä	Kiinnostus piirtämiseen			
Kuunteleeko mielellään satuja	Kiinnostus satuihin			
Mistä tehtävistä lapsi ei lähiaikuisten näkemyksen mukaan vielä suoriudu ikätasoisesti	Suoriutuminen ikätasoisesti	Tehtävän oletettu rakenne, ajoitus ja välineet	Tehtävän elementit	
Onko vauva-ajassa ollut jotain erityistä	Vauva-aika	Menneisyys	Ajalliset elementit	
Onko saanut aiemmin toimintaterapiaa	Aikaisempi toimintaterapia			
Onko ollut muiden erityistyöntekijöiden tutkimuksia/kuntoutusta (ft/pt/pslg/rav/ko)	Aiemmat tutkimukset			
Onko jo ohjautunut esim. puhe tai psykologin arviojonolle	Lähete tutkimuksiin tehty			
Millaisia muutoksia kaivataan	Halutut muutokset	Tulevaisuus		
Onko tulossa muiden erityistyöntekijöiden tutkimuksia/ kuntoutusta (ft/pt/pslg/rav/ko)	Tulevat tutkimukset ja kuntoutukset			

Ruutuajan määrä/pv	Ruutu aika	Säännöt	Sosiokulttuuriset elementit
Mitä sovittuja kotitöitä koululaisella on	Sovitut kotityöt		
Noudattaako kodin sääntöjä ja tapoja	Sääntöjen noudattaminen		
Koulutyö	Koulunkäynti	Normit	Geopoliittiset elementit
Mahdollisuudet harrastaa, tavata kavereita esim. asuinpaikan, vanhempien työn jne. puolesta	Harrastusmahdollisuudet	Maantieteellinen ja taloudellinen	
Opettajan nimi	Opettaja	Sosiaalinen ympäristö	
Kaverisuhteet	Kaverit		
Osallistuminen	Osallistuminen		
Ryhmäkoko	Ryhmän koko	Fyysinen ympäristö	
Koulun nimi	Koulu		
Varhaiskasvatuksessa päiväkotit ja ryhmä	Varhaiskasvatuspaikka		

Taulukko 1. Avoimien vastauksien analyysi deduktiivisella sisällönanalyysillä.

5.2.8 Huomioita esitietolomakkeen rakenteesta

Kysymykseen siitä, kokevatko vastaajat tarpeelliseksi erilaiset lomakkeet eri ikäisillä lapsilla (esim. neuvola- ja kouluikäiset) tuli vaihtelevia vastauksia, sillä kysymykseen annettiin vain vapaa tekstikenttä ohjeella vastata ”KYLLÄ / EI, perustele vastauksesi lyhyesti.” Vastauksissa oli yksi selkeä ei ja yksi kyllä. Yksi vastasi ”en osaa sanoa”. Lisäksi vastauksissa oli ”ei välttämättä” ja ”mahdollisesti kyllä”. Yhden vastauksen mukaan asia on riippuvainen lomakkeen kysymysten sisällöstä ja siitä, onko mahdollista poimia soveltuvat kysymykset ja jättää vastaamatta osaan kysymyksistä. Samaa näkökulmaa tuo esiin ei-vastauksen antanut; kysymysten asettelulla voitaisiin esitietolomaketta käyttää eri-ikäisten kanssa. Kyllä-vastauksen antanut vastaaja toi esiin esimerkkejä minkälaisissa taidoissa ja toiminnoissa erot tulevat esiin neuvola- ja kouluikäisten välillä. Hän piti lisäksi tärkeänä, että kysymykset ovat tarpeeksi konkreettisia, jotta eivät jää liian yleiselle tasolle.

Kysymykseen ”koetko, että eri vastaajilla (vanhempi/ varhaiskasvattaja/ opettaja) olisi hyvä olla erilaiset esitietolomakkeet? KYLLÄ/EI, perustele vastauksesi lyhyesti” vastasivat myös kaikki kuusi vastaajaa. Viisi vastaajaa koki erilaiset esitietolomakkeet tarpeellisina. Yksi vastaaja kertoi, että käy havainnointikäynnillä lapsen päiväkodilla tai koululla eikä näin ollen tarvitse heiltä täytettyä lomaketta. Hän myös epäili sen kuormittavan henkilöstöä liikaa. Muut vastaajat toivat esiin perusteluita sille, miksi erilaiset lomakkeet olisivat tarpeelliset. Perusteluissa nousi esiin, että eri ympäristöissä saattaa nousta esiin lapsesta erilaisia haasteita. Yksi vastaajista toi myös esiin mahdollisuutta, että

vanhemmilla ja ammattihenkilöstöllä saattaa olla erilainen kuva lapsen haasteista, joka voi johtua myös avoimen yhteistyön puutteesta. Kaksi vastaajista nosti vastauksessaan esiin, että varhaiskasvattajan/opettajan lomake voisi olla suppeampi kuin kodin lomake ja siinä keskistyttäisiin saamaan tietoa lapsen suoriutumisesta päiväkodissa/koulussa sekä erityisesti ryhmässä toimimisesta ja leikitaidoista. Yksi vastaaja huomautti, että toimintaterapeutin arvioon ohjautuu lapsia, jotka eivät oikeastaan tarvitsisi toimintaterapeutin arviota ja toimintaterapiaa. Vastaaja esitti ajatuksen, miten esitietolomakkeessa voisi olla vaihtoehtoja, joita voi merkitä rasti ruutuun -periaatteella ja näin lomakkeen täyttäjät jo pohtia onko toimintaterapeutti oikea ammattilainen vastaamaan lapsen haasteisiin. Yksi vastaaja nosti esiin kysymyksen muotoilun eli on oleellista huomioida, että kysytään toiveita toimintaterapeutin arviolle, ei toimintaterapialle, jota saa vasta, jos arvioinnin pohjalta sille todetaan tarve.

Kyselylomakkeen Vapaa sana -kohtaan vastasi viisi vastaajaa. Vastaukset olivat hyvin erilaisia, yksi vastaajista toivoi selkeää ja helposti täytettävää lomaketta, joka olisi asiakaslähtöinen ja lomakkeen voisi jaotella niin, että lomakkeesta voisi täyttää vain omaa lasta koskevat kohdat, jos samalla lomakkeella on eri ikäisille suunnattuja kysymyksiä. Yksi vastaajista toivoi digitaalista esitietolomaketta. Yhdessä vastauksessa toivottiin vanhempien priorisointia, jotta he voivat tuoda näkyväksi heidän mielestään isoimman haasteen. Ennakkoon lähetettävään lomakkeeseen ehdotettiin myös esimerkkien liittämistä kysymyksiin, jolloin vanhemmat hahmottaisivat paremmin kysymyksen tarkoituksen. Yksi vastaajista nostaa esiin, että tällainen ennakkoon lähetettävä lomake lisää toimittotyötä ja esittää kysymyksen siitä, onko lomake tarkoitus lähettää etukäteen vai onko sitä tarkoitus käyttää alkuhaastattelun runkona. Samainen vastaaja on tuonut tähän kohtaan myös lukuisia kysymysesimerkkejä, joita olisi hyvä kysyä lapsen arjen toiminnoista suoriutumisesta. Vastauksen kysymysesimerkit on analysoitu deduktiivisen analyysin yhteydessä.

5.3 Yhteenvedo tuloksista

Opinnäytetyön tutkimuskysymys oli "Mitä esitietoja perusterveydenhuollon toimintaterapeutti Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueella kokee hyödylliseksi saada lapsen toiminnallisuudesta ennen lapsen tuloa toimintaterapia-arvioon?". Tutkimuksen perusteella Etelä-Pohjanmaan perusterveydenhuollon toimintaterapeutit kaipaavat eniten esitietoja asiakkaan elementeistä, lapsen sosiaalisten ja fyysisten ympäristöjen elementeistä sekä ajallisista elementeistä.

Kvantitatiivisen analyysin perusteella esitietoja kaivataan asiakkaan elementteihin, sosiaalisen ja fyysisen ympäristön elementteihin sekä ajallisiin elementteihin liittyvistä tekijöistä. Esitietolomakkeen avulla näiden elementtien sisältämää tietoa toivotaan saavan etenkin lapsen terveystiedoista, lapsen vahvuuksista, kehityksen kulusta, lapsen haasteista kotona sekä koulu/päiväkoti ympäristössä, lapsen toiminnan kestosta ja lapsen päivärytmistä. Deduktiivisen sisällön analyysin perusteella asiakkaan elementeistä halutaan saada tietoa etenkin lapsen erilaisista toiminnoista, jotka antavat toimintaterapeutille tietoa lapsen valmius- ja taitotasoista. Ajallisista elementeistä eniten tietoa kaivataan etenkin lapsen menneisyydessä erityistyöntekijöiden tekemistä arvioinneista tai kuntoutuksista, onko niitä saatu tai onko lapsi ohjattu erityistyöntekijöiden arviointeihin.

6 Esitietolomakkeen kehittäminen

Esitietolomakkeeseen lähdettiin muotoilemaan kysymyksiä tutkimustulosten perusteella. Lomakkeessa pyrittiin painottamaan tutkimuksessa korostuneita osa-alueita. Kuten vastauksissa nousi TMO:n eri elementtien vaikutus lapsen toiminnallisuuteen, koetettiin näitä sisältöjä tuoda myös lomakkeeseen. Ammattitermistöä tuntemattomille arkisempi esitystapa toimii paremmin ja asiat esitettiin luonnollisina arjen osa-alueina. Tämän lisäksi hyödynnettiin vastaajien antamia huomioita ja vinkkejä siitä, miten lomakkeeseen vastaaminen olisi mahdollisimman selkeää lapsen vanhemmille tai muille lähiaikuisille.

Tutkimuksessa kysyttiin toimintaterapeuttien mielipiteitä siitä, pitäisikö vanhemmille ja varhaiskasvatuksen/koulun henkilökunnalle olla omat lomakkeensa. Tutkimuksen jälkeen päädyttiin siihen, että opinnäytetyönä toteutettiin ensisijaisesti lapsen vanhemmille suunnattu lomake. Lomakkeeseen tuotiin vapaiden vastausten kohtia, joka mahdollistaa vapaamman kertomisen eri näkökulmista, jolloin sitä voidaan mahdollisesti hyödyntää eri ympäristöissä.

On tärkeää huomioida myös se, että lapsen lähiaikuisilla ei aina välttämättä ole tietoa siitä, mitä toimintaterapeutin työ sisältää. Toisinaan toimintaterapia-arvioon tullessa vanhemmilla ei ole kokonais käsitystä siitä, minkä vuoksi arvioon on tultu ja mihin mahdollisella toimintaterapialla voitaisiin vaikuttaa. Tavallisesti toimintaterapeutti haastattelee vanhempia ensimmäisellä tapaamisella. Esitietolomakkeen täytön myötä vanhemmat olisivat valmistautuneempia ja miettineet ”oikeita” asioita sekä saaneet mahdollisesti käsitystä siitä, mitä toimintaterapia ja toimintaterapia-arvio on.

Tutkimuksen pohjalta luotu esitietolomake lähetettiin työelämäarvioijan nähtäväksi. Hän kommentoi esitietolomakkeen näyttävän hyvältä. Työelämäarvioija kuitenkin kaipasi suoraa kysymystä siitä, miten lapsi leikkii. Hän arvioi, että vanhemmat osaavat paremmin kuvata lapsen leikkiä, jos se on mainittuna erillisenä sanana esitietolomakkeen kysymyksessä. Työelämäarvioija ehdotti tämän kysymyksen lisäämistä joko kohtaan ”6. Lapsen vahvuudet ja mielenkiinnonkohteet sekä lapsen harrastukset” tai aivan erillisenä, omana kysymyksenään. Palautteen pohjalta päädyttiin lisäämään kysymyslomakkeen kohtaan 6 kysymys; ”Kerro lapsen leikistä, mitä ja millaisia leikkejä hän leikkii? “. Ratkaisuun päädyttiin tilan vuoksi, sillä erillisen kysymyksen lisääminen olisi pidentänyt esitietolomakkeen kolmisivuisesta nelisivuiseksi. Kysymyksen lisäämisen vuoksi vastaustilaa laajennettiin sivulla olevan tilan sallimissa rajoissa.

7 Pohdinta

7.1 Tulosten tarkastelu

Tulosten tarkastelu on jaettu aiemman tapaan elementtien mukaan. Luokittelussa käytettiin harvintaa, sillä jotkin vastaukset voisivat sopia useamman elementin alle. On myös tärkeää muistaa eri elementtien vuorovaikutus ja yhteys toisiinsa. Esimerkiksi kaveritaidot sijoitettiin asiakkaan elementteihin, sillä taidot ovat yksilön henkilökohtaisia tekijöitä. Kaveritaidot ilmenevät kuitenkin sosiaalisissa ja fyysisissä ympäristöissä vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Lisäksi on huomioitava, että sosiokulttuuriset elementit ohjaavat erilaisten sääntöjen, normien ja odotusten kautta sitä, mikä katsotaan sosiaalisesti hyväksyttäväksi ja hyviksi kaveritaidoiksi. Näin ollen vastauksista koetettiin löytää niiden oleellisin ydin ja pääelementti, jonka alle kukin vastaus luokiteltiin. Kyselytutkimuksena toteutettu aineistonkeruu jätti analyysin teolle suuren vastuun, sillä vastauksia ei voinut jälkikäteen tarkentaa vastaajalta. Esimerkiksi yhden vastaajan pohdinta siitä, onko lapsi jo ohjautunut arviojonoon muille erityistyöntekijöille, voidaan sanamuodosta päätellä olevan menneisyydessä, mutta toisaalta arvio voi olla vielä tulevaisuudessa, vaikka jonoon lapsi olisikin päässyt.

Asiakkaan elementit. Asiakkaan elementeistä tietoa halutaan eniten lapsen terveystiedoista ja kehityksen kulusta, lapsen perheen kokoonpanosta sekä lapsen vahvuuksista ja luonteenpiirteistä. Luokittelussa vastauksissa korostuu valmius- ja taitotason asiat. Lapsen ikään liittyen oli annettu

vastaus, jonka mukaan aivan perustietoja ei lomakkeessa tarvita, sillä ne löytyvät toimintaterapeuttien käyttämistä sähköisistä kirjausjärjestelmistä. Toisaalta perustiedot löytyvät yleisesti erilaisista lomakkeista, joten lapsen iän tai syntymäpäivän kysyminen voisi olla perusteltua. Näin tieto olisi helposti satavilla samassa yhteydessä muiden tietojen kanssa. Analyysissa harrastukset luokiteltiin asiakkaan elementtien alle, sillä niiden valinta lähtee useimmiten henkilökohtaisista mielenkiinnonkohteista, vaikka niihin liittyy moni muukin tekijä, kuten geopoliittiset elementit vaikuttaessaan harrastus vaihtoehtoihin.

Ajalliset elementit. Tutkimuksen mukaan tärkeäksi koetaan saada tietoa lapsen toiminnan kestosta, siitä kauanko lapsi esimerkiksi viihtyy yhden leikin parissa kerrallaan sekä lapsen päivärytmistä ja unenmäärästä. Lapsen unen määrä liittyy osiltaan päivärytmiin, jolla voi olla vaikutusta erityisesti lapsen käytökseen. Hyvä päivärytmi, rutiinit ja riittävä uni auttavat lasta jaksamaan arkisten velvoitteiden ja toimintojen suorittamisessa. Puolet vastaajista halusivat myös saada tietoa vastaajan toiveista toimintaterapialle. Näin toimintaterapeutti voi saada enemmän ymmärrystä siitä, mitä muutostoiveita lapsen lähiaikuisilla on sekä siitä onko toimintaterapeutin vaikuttamisen keinot tuttuja.

Sosiokulttuuriset elementit. Vastausten mukaan perheen sääntöjä ei koettu tärkeäksi esitiedoksi. Tämä mahdollisesti sen vuoksi, että ne voivat olla hyvin monitahoinen kysymys. Esitietolomakkeeseen voisi olla haastavaa muotoilla kysymys aiheesta niin, että vastaukset hyödyttäisivät toimintaterapia-arvion tekoa. Säännöt vaikuttavat oleellisesti lapsen arkeen, mutta eivät välttämättä suoraan vaikuta lapsen toimintaan liittyviin valmius- ja taitotason tekijöihin, joita toimintaterapeutti useimmiten arvioi. Lapsen suhtautuminen sääntöihin voidaan taas katsoa koskettavan sekä perheen että lapsen muiden ympäristöjen ja yhteiskunnan asettamia yleisiä sääntöjä. Edelliset kysymykset voivat johdattaa vastaajien ajatuksia ajattelemaan sääntöjä joko suppeasti perheen sääntöinä tai lisäksi lähiympäristön asettamina odotuksina. Esitietolomaketta laatiessa tuleekin huomioida, että kysymyksenasettelu on tarpeeksi selkeä, jotta lomaketta täyttävä henkilö osaa vastata siihen tarkoituksenmukaisella tavalla.

Geopoliittiset elementit. Vastaajat ovat todennäköisesti kokeneet geopoliittiset elementit vaikeana osa-alueena. Monivalintavaihtoehtojen luonti elementtiin liittyen oli haastavaa tutkimuskyselyä laatiessa opinnäytetyön tekijöille, joten vaihtoehdot jäivät löytymättä. Tämä saattoi rajoittaa myös vastaajien ajatuksia, vaikka heillä oli nähtävissä kuva TMO-mallista, jonka pohjalta he olisivat voineet nostaa esiin omia ajatuksiaan. Muuta, mitä? -vaihtoehdon alle oli kuitenkin kirjattu tarpeelliseksi tiedoksi mahdollisuudet harrastaa, tavata kavereita esimerkiksi asuinpaikan, vanhempien työn ja muiden tekijöiden puolesta. Vastaajien määrän jäädessä vähäiseksi, voidaan kuitenkin katsoa, että vastaajat eivät nähneet tätä osa-aluetta oleelliseksi kerätessä esitietoja arvioon tulevasta lapsesta. Tämä tuleekin ottaa huomioon varsinaista esitietolomaketta suunniteltaessa.

Sosiaalisen ympäristön ja fyysisen ympäristön elementit. Lapsen ympäristöjen elementtien osalta koettiin tärkeäksi saada tietoa siitä, millaisia haasteita erilaisissa ympäristöissä esiintyy. Lapsen arki koostuu hyvin pitkälti kotielämästä sekä iän mukaan päivähoidosta tai koulusta. Näissä ympäristöissä on yleensä useampi aikuinen havainnoimassa lapsen toimintaa. Lapsen mahdolliset haasteet tapaavat myös nousta esiin joko toisessa tai molemmissa näissä arkielämän ympäristöistä. Esimerkiksi lapsella saattaa päiväkodissa näyttäytyä leikkitaidoissa haasteita, joita ei näy kotona, jossa haasteita voi olla sellaisissa tilanteissa tai toiminnoissa, joita päiväkodissa tai koulussa ei ole. Harrastukset valikoituvat usein lapsen mielenkiinnon mukaan ja lapsi valitsee mieluusti toimintoja, joita hän osaa tehdä. Jos harrastuksissa esiintyy haasteita, esiintyvät ne todennäköisesti myös muissa ympäristöissä esimerkiksi käytöksen ongelmina. Koulussa ja päiväkodissa ryhmäkoolla on usein merkitystä lapsen toimintaan, ryhmän koon esitietojen avulla selvittäisi kaksi vastaajista. Suuri ryhmäkoko lisää helposti levottomuutta, jos lapsi on herkkä esimerkiksi kuuloärsykeille, joten tämä on hyödyllistä tietoa arvioita tehtäessä. Tuloksissa toivottiin esitietolomakkeen avulla saada tieto koulun ja opettajan nimestä tai varhaiskasvatuksessa päiväkodin ja ryhmän nimestä, tämä saattaisi helpottaa ja nopeuttaa toimintaterapeutin työtä yhteistyössä ympäristön kanssa. Toisinaan huoli lapsesta voi nousta useassa eri ympäristössä, mutta toiset haasteet ilmenevät vain tietyssä paikassa. Esimerkiksi sosiaaliset- ja kaveritaidot näyttäytyvät eri lailla kotona kuin päivähoidossa tai koulussa isossa ryhmässä toimiessa. Vanhemmat myös ovat erilaisia, toiset huolestuvat turhaan ja haluavat varmuuden vuoksi ammattilaisen mielipiteen ja toiset taas saattavat kieltää lapsen haasteet ja ongelmat. Toimintaterapiaan ohjaava taho voi antaa viitteitä siitä, missä haasteita näkyy ja keneltä toimintaterapeutin kannattaa kysyä lapsen haasteista ja niiden ilmene- misestä.

Tehtävän elementit. Tässä osiossa nousi esiin tarve saada tietoa siitä, suoriutuuko lapsi ikätasoisesti odotetulla tavalla. Tähän liittyen vastauksissa esitettiin huomio siitä, että vanhemmat saattavat kokea tämän tyyppiset kysymykset haastavina, sillä heillä ei välttämättä ole tietoa lapsen tyyppillisestä ikätasoisista toiminnoista ja vaatimuksista. Toimintaterapeutin tuleekin ottaa huomioon esitietolomakkeen tulkinnassa, että vanhempien vastaukset ovat heidän kokemuksensa asiasta ja se on arvokas tieto terapeutille, vaikka se ei vastaisi ammattilaisen näkökantaa. Vanhemmat ovat myös voineet tottua lapsen tietynlaiselle käytökselle ja toiminnalle, eivätkä siksi pidä sitä erikoisena tai huolestuttavana. Toimintaterapia-arvion kannalta olisi kuitenkin oleellista tietää vastaajan esiin tuoma näkökulma siitä, mistä lapsi ei suoriudu odotetulla tavalla. Usein nämä tekijät ovat syynä toimintaterapeutin arvioon ohjautumiselle.

Esitietolomakkeen suunnittelussa tulee huomioida tässä tutkimuksessa saadut tulokset ja luoda kysymykset niin, että toimintaterapeutit voivat kerätä tarpeelliset tiedot lapsesta toteuttaakseen mahdollisimman hyvin palvelevan arvioinnin. Esitietolomakkeesta pyritään saamaan tarpeeksi kattava, mutta kuitenkin selkeä ja helposti ymmärrettävä. On kuitenkin tärkeää muistaa, että kyseessä on ainoastaan esitietojen keruu arviointiprosessia varten eikä kyseessä ole lomake, johon toimintaterapeutin arviointi perustuu. Lomakkeen on tarkoitus antaa terapeutille arvokasta tietoa, jonka pohjalta hänen olisi helpompi lähteä toteuttamaan arviointia ja jonka avulla hän osaisi tapaamisella kysyä kohdennettuja kysymyksiä sekä valita lapselle yksilöllisesti kohdennettuja arviointimenetelmiä.

7.2 Tulosten yhteys tietoperustaan

Suomen Toimintaterapeuttiliiton Hyvät arviointikäytännöt suomalaisessa toimintaterapiassa -julkaisussa (2021,17) on tuotu esiin, miten toimintakeskeisen arviointiprosessin alussa toimintaterapeutti kerää alkuvaiheen tietoja asiakkaan toiminnasta sekä tilannesidonnaisuuteen liittyvistä tekijöistä. Tutkimuksen vastaajista kaikki pitivät esitietojen keräämistä tärkeänä oman työnsä kannalta. Mulligan (2013,17) tuo esiin esitietojen keruun oleellisen tärkeänä vaiheena ennen asiakkaan tapaamista. Näin toimintaterapeutilla on mahdollisuus perehtyä asiakkaaseen yksilönä ja hänen on helpompi valmistautua arviointiprosessiin. Myös Kramer ym. (2009) tutkimuksen mukaan esitietoja lapsesta haluttiin hyvissä ajoin ennen lapsen tapaamista.

7.2.1 Asiakkaan yksilöllisyyden huomiointi

Asiakkaan elementtiä koskevan kysymyksen vastauksista nousee samaa mitä teoriatieto painottaa (Rodger & Keen 2017, 48–50; Mulligan 2013, 8–10); lapsen kehityksen kulku, vahvuudet, luonteenpiirteet sekä mielenkiinnonkohteet ovat oleellisia tietoa siitä, millainen yksilö lapsi on. Mulligan (2013, Preface iii) muistuttaa toimintaterapeuttien olevan kiinnostuneita lasten ja heidän perheidensä arjessa selviämisestä. Tuloksissa korostui arjen toimintojen sujuminen lapsen itsestä huolehtimisen taitojen sekä toiminnanohjauksen kautta. Nämä antavatkin toimintaterapeutille tietoa lapsen ja heidän perheidensä arjen sujumisesta. Tavatessaan asiakkaan ensimmäisen kerran arviointikäynnillä, toimintaterapeutti selvittää, miten hän voisi auttaa asiakasta (Mulligan 2013, Preface iii.) Tällöin esitietolomakkeen avulla saatu informaatio on hyödyllinen ohjenuora tapaamisen etenemiselle, sillä tietojen pohjalta luotava toiminnallinen profiili on ensimmäinen askel kohti ymmärrystä lapsen ja perheen prioriteetteihin ja elämänhistoriaan. Elämänhistoriaan liittyen tutkimuksen tuloksissa nousi esiin myös tarve saada tietoa lapsen perimästä, joissa voi olla mahdollisesti jotain periytyviä tai kehitykseen vaikuttavia tekijöitä. Myös lapsen kehityksen kulusta ja siitä heränneistä huolista oltiin kiinnostuneita. Analyysissa asiakkaan elementteihin sijoitetuista kohdista tietoa haluttiin myös paljon lapsen valmius- ja taitotason tekijöistä, jotka näkyvät erilaisissa lapsen toiminnoissa. Kramer ym. (2009) ovat myös tuoneet esiin tiedon tarpeen lapsen taidoista ja kyvyistä.

Vaikka toimintaterapeutit olivat kiinnostuneita lapsen mielenkiinnonkohteista, vapaissa vastauksissa ei noussut toiveita kysyä erikseen lapsen omaa näkökulmaa. Vaikka vanhemmat tuntevat lapsensa parhaiten, on tärkeää osallistaa lapsikin, hänen ollessa tarpeeksi vanha (Mulligan 2013, 16–17). Myös lapsen oikeuksien yleissopimus (60/1991, 12§) käskää huomioida lapsen näkemyksen ja Suomen perustuslaissa (L 731/1999, 6§) mainitaan lapsen oikeudesta vaikuttaa itseään koskeviin kysymyksiin kehitystään vastaavasti. Toimintaterapeutin tulee huomioida arviointikäynnillä, että lapsi saa esittää mielipiteensä ja saa kuulluksi tulemisen kokemuksen. Myös Fisher & Martella (2019, 142) korostavat toiminnan henkilökohtaista merkitystä ja arvoa asiakkaalle. Henkilökohtaisesti merkityksellinen toiminta luo asiakkaalle osallisuuden kokemuksen tai vahvistaa asiakkaan osallisuuden kokemusta (Mts. 142). Tutkimuksessa nousi esiin, että toimintaterapeutit olivat kiinnostuneet toiminnoista, jotka lapsi kokee mielekkääksi sekä yleensä lapsen mielenkiinnonkoh-

teista. Vastaajat halusivat myös tietää, millaisia haasteita lapsella näkyy harrastuksissa. Harrastuksen merkityksellisyydestä lapselle lieneekin myös syytä keskustella lapsen kanssa arviointikäynnillä. Tutkimuksen tarkoitus oli kuitenkin selvittää mitä tietoa toimintaterapeutit haluavat lapsesta esitietolomakkeen avulla, joka on suunnattu lapsen lähiaikuisille. Myös tämä asettelu saattoi rajata vastauksista lapsen näkemyksen pois. Kuitenkin lapsen lähiaikuisilta saatu tieto on arvokasta toimintaterapeutille ja tuloksissa selkeästi nousee tarve saada lapsesta ja hänen toiminnastaan esitietoja lähiaikuisilta. Lapsen vanhemmilla on kuitenkin tietotaitoa oman lapsensa asiantuntijoina elämän eri osa-alueilla (Mulligan 2013, 8–10). Perheen merkitystä lapsen kanssa työskennellessä nostaa esiin myös Rodger ja Keen (2017, 50.), joiden mukaan vanhempien asiantuntemus pohjautuu jokapäiväiseen elämään ja sen tuomiin kokemuksiin lapsen kanssa.

7.2.2 Kokonaisuuden ymmärtäminen

Toimintaterapeutin tulee huomioida kaikki osatekijät, jotka voivat vaikuttaa asiakkaan haluamiin ja hänelle tarpeellisiin toimintoihin sekä toiminnallisuuteen. Ympäristön ja kontekstin näkökohdat vaikuttavat vahvasti yksilön kykyyn suoriutua toiminnoistaan (Mulligan 2013, 8). Fisher ja Marterella (2019, 16–18) muistuttavat toiminnan vaikuttavan tilanteessa oleviin elementteihin yhtä lailla kuin tilanteen elementit vaikuttavat asiakkaan toimintaan. OTIPM-mallin alkuvaiheen tiedonkeruun tarkoituksena onkin auttaa toimintaterapeuttia kokoamaan kokonaisvaltainen ymmärrys asiakkaan toiminnan ja tilannesidonnaisuuksien välillä vallitsevista yhteyksistä. (Fisher & Marterella 2019, 134).

Tämä toiminnan ja tilannesidonnaisten elementtien monitahoinen vuorovaikutus tuli ilmi myös tutkimuksen tuloksissa. Niiden perusteella esitietoja kaivataan lapsen toiminnasta ja käyttäytymisessä erilaisissa ympäristöissä ja on tiedossa, että lapsen toiminta saattaa erilaisissa ympäristöissä olla erilaista monenkin elementin seikkojen vaikutuksesta. Tästä monitahoisesta vuorovaikutuksesta kielii myös aineiston analyysissä esiin tullut luokittelun vaikeus, sillä samainen toiminta on yhteydessä moneen eri elementtiin. Esimerkiksi sosiaaliset taidot voidaan luokitella asiakkaan elementteihin, ollen henkilökohtaisia tekijöitä. Toisaalta sosiaaliset taidot saattavat näkyä hyvinkin eri tavoin erilaisten ihmisten kanssa ja näin liittyy myös sosiaalisen ympäristön elementteihin.

Fyysisillä ja sosiaalisilla ympäristöillä on vaikutusta lapsen toimintaan osallistumiseen, joten niiden ymmärtäminen on oleellisen tärkeää. Vanhempien huolien lisäksi ammattilaisten huolet, odotukset ja toiveet antavat tärkeää tietoa. (Kramer ym. 2009.) Varhaiskasvattajat ja opettajat ovat oleellinen osa lapsen elämää, sillä heillä on tietoa päiväkotitai kouluympäristöstä, lapsen käytöksestä sekä oppimistarpeista ja -tavoista. Heidän huomiointinsa onkin oleellista. (Mulligan 2013, 19–20). Toimintaterapeuttien erikoisosaamista on ohjata eri ympäristöt tukemaan lapsen osallistumista (Rodger & Kennedy-Behr 2017b, 30). Tutkimuksessa vastaajat halusivat tietoa lapsen varhaiskasvatus- ja kouluympäristöissä esiintyvistä haasteista. Lisäksi he mainitsivat opettajien yhteystietojen tarpeellisuuden. Näin yhteydenotto helpottuu, jos toimintaterapeutti tarvitsee heiltä tietoa lapsesta ja hänen suoriutumisestaan.

7.3 Eettisyys ja luotettavuus

7.3.1 Eettisyyden huomiointi opinnäytetyöprosessissa

Opinnäytetyössä noudatettiin hyvää tieteellistä käytäntöä. Opinnäytetyön työelämäedustaja työskenteli Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin toimintaterapiayksikössä, joka vuoden 2023 alussa sulautui perusterveydenhuollon kanssa yhteen hyvinvointialueen alaisuuteen. Tämä oli sekä eettisesti että luotettavuutta lisäävästä syystä, että kyselylomakkeen työelämäarvioija oli puolueeton, kun ei itse vastannut kyselyyn. Opinnäytetyön arviointivaiheessa ja esitietolomaketta kommentoitaessa työelämäarvioijan asema oli muuttunut. Hänet valittiin Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen toimintaterapian yksikön esihenkilöksi eli tulevaisuudessa lomaketta käyttävät toimintaterapeutit toimivat hänen alaisinaan.

Tutkimuksessa kerätty tieto ei sisältänyt arkaluonteista aineistoa, kuten potilastietoja. Tavoiteltu tieto perustui kyselyyn vastanneiden toimintaterapeuttien ammattitaitoon ja toimintaterapian teoriaan. Kysymykset eivät koskeneet yksittäisten potilaiden tietoja. Tutkimus kohdentui tiettyyn rajattuun työntekijäryhmään, jolle kysely lähetettiin. Heidän yhteystietonsa olivat vapaasti saatavilla kuntien verkkosivuilla. Vastaaminen oli vapaaehtoista, eikä yksittäistä vastaajaa voitu tunnistaa vastauksista. Hyvinvointialueen ollessa melko pieni ja rajattu alue ja siellä työskentelevien perusterveydenhuollon toimintaterapeuttien määrä on pieni, on mahdollista yhdistää, keitä on

mahdollisesti vastannut kyselyyn, mutta eri kysymysten vastauksia ei yhdistetä yksittäiseen vastaajaan.

Tutkimukseen osallistuvien tietoiseen suostumukseen (informed consent) kuuluu se, että tutkijan on selvitettävä tutkimuksen tavoitteet osallistujille sekä vapaaehtoinen osallistuminen tutkimukseen (Grahn 2022). Lisäksi tutkijan on varmistettava, että osallistuja tietää, mistä tutkimuksessa on kyse suostumuksen antaessaan. Tutkimuksen yhteydessä saatuja tietoja ei käytetä muihin tarkoituksiin eikä niitä luovuteta ulkopuolisille, tutkimustietojen on oltava luottamuksellisia. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 5.4.4.) Tietoja on säilytetty opinnäytetyöntekijöiden tietokoneilla ja tiedot tuhoetaan työn valmistuttua. Lisäksi kaikkien osallistujien on jäätävä nimettömiksi, ellei tutkittava ole antanut luvan identiteettinsä paljastumiseen (Tuomi & Sarajärvi 2018, 5.4.4). Opinnäytetyössä on pidetty huolta tutkittavien suojan toteutumisesta. Kyselylomakkeen lähetyksen yhteydessä tutkitaville lähetettiin saatekirje (liite 2), jossa kerrottiin avoimesti tutkimuksen tarkoitus, mihin tutkimuksesta saatua tietoa käytetään sekä vastausten tallentuminen nimettömänä. Tutkittaville kyselyyn vastaaminen oli vapaaehtoista ja se mainittiin kyselylomakkeen yhteydessä.

7.3.2 Tutkimuksen luotettavuus

Yksiselitteisiä ohjeita laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointiin ei ole olemassa. Tutkimusta arvioidaan kokonaisuutena, joten painotus on sen sisäisessä johdonmukaisuudessa. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa tulee kiinnittää huomiota seuraaviin seikkoihin sekä niiden suhteeseen toisiinsa: tutkimuksen kohde ja tarkoitus, tutkijan omat sitoumukset tutkijana, aineiston keruumenetelmä, tutkimuksen tiedonantajat, tutkija-tiedonantaja –suhde, tutkimuksen kesto ja aineiston analyysi. Lopuksi huomiota tulee kiinnittää myös tutkimuksen luotettavuuteen eettisen tason sekä tutkimuksen raportin näkökulmista. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 6.3.) Opinnäytetyön tutkimuksen kohde ja tarkoitus rajattiin selkeästi. Aineiston keruu tapahtui Webropol-kyselyynä, jolloin anonyyminä vastaaminen sekä vastaajien saama yhteneväinen kysely lisää luotettavuutta tutkimukselle. Tutkimukseen vastaajat rajattiin toimintaterapeutteihin, jotka siirtyivät soteuudistuksen myötä toimimaan Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen perusterveydenhuollossa lasten toimintaterapeutteina. Luotettavuuden kannalta rajauksella saatiin vastaukset juuri siltä kohderyhmältä, jolle esitietolomake tulee käyttöön, ja jolla on kokemusta lasten toimintaterapia-arvioiden toteuttamisesta. Kyselyyn vastaajien tiukkaa rajausta ja pientä vastaajamäärää on kuitenkin

pohdittu myös yleistettävyyden luotettavuuden kannalta. Rajauksella pyritään kuitenkin saada lopputulos vastaamaan mahdollisimman hyvin toimeksiantajan tarpeita.

Kyselyyn vastasi kuusi henkilöä, vastausprosentin ollessa 67 %. Luotettavuuden kannalta on valittavaa, että vastausprosenttia ei saatu nostettua annetusta lisääjasta ja muistutusviesteistä huolimatta. Vastaajakunta tutkimuksessa oli tarkoin rajattu, joten eettisistä syistä sitä ei voitu enää laajentaa. Vastaus saatiin kuitenkin yli puolelta kokonaismäärästä ja vastaajista puolella työkokemuksista oli kertynyt yli seitsemän vuotta, joten vastauksista voidaan tehdä luotettavia päätelmiä alueen toimintaterapeuttien toiveista ja tarpeista esitietolomakkeen suhteen. Vaikka otoskoko oli kvantitatiivisen aineiston kannalta pieni, saatiin tuloksiin lisää painotusta ja luotettavuutta kvalitatiivisen analyysin avulla, sillä vastaajat olivat ahkerasti vastanneet avoimiin kysymyksiin. Kvalitatiivisesta aineistosta nousi samat seikat ja samojen elementtien sisältö, jotka korostuivat kvantitatiivisesta aineistosta.

Tutkimuksen luotettavuutta pohdittaessa on hyvä nostaa esiin mahdollisuus siitä, että TMO:n käyttö kyselyn luomisessa sekä monivalinnat saattoivat ohjata toimintaterapeuttien vastauksia. Tämä oli kuitenkin tietoinen valinta, sillä TMO on hyvin kattava ja huomioi erilaisia näkökulmia toiminnan tilannesidonnaisuuksista. Suhteellisen uuden ja monipuolisen teoreettisen mallin sekä monivalintojen tuomisen tarkoituksena oli kuitenkin rikastaa kyselyä. Tavoitteena oli saada toimintaterapeutit ajattelemaan esitietolomakkeen oleellisia tietoja tarpeeksi monipuolisesti sekä tarjota heille vaihtoehtoja, joita eivät ehkä ole ennen huomanneet oleelliseksi esitiedoissa. Tarkoituksena oli siis tarjota monipuolinen ja tuore näkökulma lapsen esitietoihin. Koska tiedostettiin, että monivalinnoilla ei voida huomioida kaikkea, tuotiin jokaiseen kysymykseen myös vapaalle sanalle kohta, jolloin vastausta pystyi aina täydentämään monivalintojen ulkopuolelle. Kyselyssä oli myös lopussa täysin vapaalle sanalle tarkoitettu kenttä. Vapaasti vastattaviin kohtiin huolehdittiin riittävästä kirjainmäärän mahtumisesta, jotta jokaisella vastaajalla oli riittävästi mahdollista laajentaa vastauksiaan. Vastauksia analysoitaessa huomasimme tilan olleen riittävä, sillä jokaisella oli jäänyt huomattava määrä merkkejä käyttämättä vastauslaatikosta.

Tutkijalla on pyrkimys ymmärtää ja kuulla tiedonantajia puolueettomasti, ilman tutkijan omia käsityksiä ja oletuksia, jotka vaikuttaisivat tutkimuksen luotettavuuteen. Laadullisessa tutkimuksessa

tutkija kuitenkin on tutkimusasetelman luoja ja tulkitsija, joka osaltaan väistämättä vaikuttaa siihen mitä tutkija näkee ja kuulee. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 6.1.) Tässä tutkimuksessa ei ole virka-asemaan, uskontoon tai poliittiseen asemaan liittyviä seikkoja, jotka vaikuttaisivat tutkijoiden puolueettomuuteen. Tutkimustulosten analysointi tehtiin puolueettomasti ja vastaukset tuodaan kattavasti ja avoimesti esiin. Tulosten analysointiin vaikutti varmasti tekijöiden status opiskelijoina, joilla ei ole työkokemusta alalla. Toisaalta kokemattomuus työelämässä tuo puolueetonta näkökulmaa, mutta saattanee vaikuttaa myös ammattilaisten vastausten syvempään ymmärtämiseen. Vahvuutena voidaan kuitenkin pitää sitä, että analyysin tekijöitä oli kaksi, joka mahdollisti näkemysten vertailun ja näin ollen vähentää virhetulkintojen mahdollisuutta. Tässä vahvistuu myös hyvä tieteellinen käytäntö, kun riski tekaistujen tulosten esittämiseen sekä johtopäätösten vääristelyyn pienenee (HTK-loukkaukset 2020).

Opinnäytetyön tutkimuksen tulos vastasi tutkimuskysymykseen. Tutkimuskysymyksessä vastausta haettiin siihen, mitä esitietoja perusterveydenhuollon toimintaterapeutti Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueella kokee hyödylliseksi saada lapsen toiminnallisuudesta ennen lapsen tuloa toimintaterapia-arvioon. Tähän kysymykseen saatiin kattava vastaus, josta pystytään nostamaan esitietolomakkeeseen toimintaterapeuttien kaipaamia asioita.

8 Johtopäätökset ja jatkokehitysideat

Tämän tutkimuksen perusteella Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueen perusterveydenhuollon lasten toimintaterapeutit haluavat saada monipuolisesti esitietoja lapsen arjesta ja siihen vaikuttavista tekijöistä. Tutkimusvastauksissa korostuivat TMO: n elementeistä asiakkaan elementit, sosiaalisten ja fyysisten ympäristöjen elementit sekä ajalliset elementit. Esitietolomakkeen avulla toimintaterapeutit haluavat siis saada tietoa lapsen kehityksen kulutusta, lapsen valmius- ja taitotason tekijöistä sekä toiminnassa näkyvistä haasteista erilaisissa sosiaalisissa ja fyysisissä ympäristöissä.

Jatkokehitystä ajatellen yksi tutkimukseen vastaajista oli tuonut esiin mahdollisuuden sähköiseen esitietolomakkeeseen. Lisäksi yksi vastaaja oli tuonut esiin toimistotyön lisääntymisen. Sähköisen lomakkeen avulla voitaisiin vähentää lähettämiseen liittyvää työtä ja täytetty lomake olisi nopeam-

min toimintaterapeutin saatavilla. Lomake voisi olla lapsen lähiaikuisten saatavilla esimerkiksi hyvinvointialueen verkkosivuilla. Ohje lomakkeen täyttöön voitaisiin antaa ajanvarauksen kutsukirjeen mukana.

Jatkotutkimusideana voisi ajatella valmiin esitietolomakkeen pilotointia. Näin voitaisiin tutkia, onko lomake toimiva, onko siihen vastaaminen tarpeeksi selkeää ja saako toimintaterapeutti siitä tarpeeksi oleellisia tietoja. Lisäksi voitaisiin arvioida, miten lomakkeen käyttö on vaikuttanut toimintaterapeuttien työmäärään. Tutkimuksen myötä lomakkeeseen voitaisiin tehdä tarvittavia muutoksia. Esitietolomaketta voitaisiin myös jatkokehittää luomalla eri ympäristöille omat lomakkeet vastaamaan paremmin kunkin ympäristön toimintoja. Tämän opinnäytetyön sekä esitietolomakkeen käytöstä kerättyjä tietoja voitaisiin hyödyntää myös muilla hyvinvointialueilla. Hyviä ja toimivia käytänteitä kannattaa levittää ja ottaa käyttöön laajemmaltikin, sillä valmis esityö nopeuttaa prosessia.

Esitietolomakkeen käytön vakiinnuttua ja hyvinvointialueen käytänteiden asetuttua voisi tutkimesta tehdä siitä, miten lomake koetaan muutaman vuoden käytön jälkeen. Tutkimuksessa voitaisiin selvittää, onko esitietolomake ollut hyödyllinen, onko se nopeuttanut arvioita vai onko sen käyttö lisännyt toimintaterapeuttien työmäärää tavalla, joka ei hyödytä arviointiprosessia. Tutkimesta voisi tehdä myös siitä, miten lapsen lähiaikuiset kokevat esitietolomakkeen täyttämisen.

Sote-uudistuksen myötä aloittaneiden hyvinvointialueiden käynnistäminen ja kehittäminen vaikuttavat koko sosiaali- ja terveydenhuoltoalan palveluihin sekä niiden toteuttamiseen. Toimintaterapia-alan kehittämistä tapahtuu erityisesti alan sisällä vaikuttaen myös ympäristöihin, joissa toimintaterapeutit työskentelevät. Kustannustehokkuus on yleisesti tiedossa oleva haaste sosiaali- ja terveydenhuollon aloilla. Ennaltaehkäisyn ja ongelmien varhaisen tunnistamisen ja niihin puutumisen tiedetään olevan edullisempaa kuin kasvaneiden ongelmien korjaaminen. Esitietolomakkeen ei ole tarkoitus korvata ensikäynnillä tapahtuvaa alkuhaastattelua tai toimintaterapeutin havainnointiin perustuvaa arviointia, vaan se ohjaa toimintaterapeuttia valitsemaan yksilöllisesti sopivia arviointimenetelmiä ja sitä kautta tehostaa työajan käyttöä. Alalla on yleinen työvoimapula, joten tehokkaan työskentelyn myötä useampi lapsi pääsee oikea-aikaisesti toimintaterapia-arvioon ja

mahdollisesti tarvitsemaansa kuntoutukseen. Käyttökokemusten myötä voidaan arvioida esitietolomakkeen todelliset hyödyt.

Lähteet

Alnervik, A. & Linddahl, I. 2011. Value of occupational therapy – about evidence-based occupational therapy. The Swedish Association of Occupational Therapists (FSA). Nacka. Viitattu 29.12.2022. https://www.ergotherapie.at/sites/default/files/value_of_ot_about_evidence-based_ot.pdf

Aralinna, V., Heiskanen, T., Juntunen, K., Kantanen, M., Kanto-Ronkanen, A., Karhula, M. & Lautamo, T. 2021. Hyvät arviointikäytännöt suomalaisessa toimintaterapiassa. Suomen toimintaterapeuttiliitto ry. Viitattu 4.10.2022. https://www.toimintaterapeuttiliitto.fi/site/assets/files/2411/toi_hyvät_arviointikaytannot_2021.pdf

Brown, T. & Chien, C-W. 2017. Assessing Children's Occupations and Participation. Julkaisussa Occupation-Centred Practice with Children. A Practical Guide for Occupational Therapists. Toim. Rodger, S. & Kennedy-Behr, A. 2.p. Chichester: Wiley-Blackwell. Viitattu 5.10.2022. <https://janet.finna.fi>, Ebook central.

Dancza, K. & Volkert, A. 2018. Establishing The Client-Centred Performance Context. Julkaisussa Implementing occupation-centred practice: a practical guide for occupational therapy practice learning. Toim. Dancza, K. & Rodger, S. 2018. Abingdon, Oxon. New York, NY: Routledge. Viitattu 7.12.2022. <https://janet.finna.fi>. EBSCOhost Ebooks.

Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue. 2022. Sote-uudistus Etelä-Pohjanmaa. Viitattu 12.12.2022. <https://www.epsoteuudistus.fi/hyvinvointialue/etela-pohjanmaan-hyvinvointialue/>

Fisher, A. G. & Marterella, A. 2019. Powerful Practice: A Model for Authentic Occupational Therapy. Fort Collins: Center for Innovative OT Solutions, Inc.

Grahn, K. 2022. Tuntiopettaja, Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Verkkoluento Hyvä tieteellinen käytäntö ja eettisyys. 13.9.2022.

Halonen, A. 2019. Lasten toimintaterapian hyvän käytännöt Keski-Suomessa. Keski-Suomen sairaanhoitopiiri. Viitattu 5.10.2022. <https://www.sairaanalnova.fi/download/noname/%7BD2FC5573-D08A-4A04-8572-89A293EB874F%7D/71783>

Heikkilä, T. 2014. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita Publishing. Viitattu 15.12.2022. <https://janet.finna.fi>, Ellibs ebooks.

HTK-loukkaukset. 2020. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Viitattu 23.11.2022. <https://tenk.fi/fi/tiedevilppi/htk-loukkaukset>

Hyvää lapsen oikeuksien viikkoa! 2022. Instagram 18.11.2022, Toimintaterapeuttiliitto. Julkaisu Toimintaterapeuttiliiton Instagram-sivulla. Viitattu 20.11.2022. <https://www.instagram.com/p/ClGf6MMtIUm/>

Kostamo, P., Airaksinen, T. & Vilkkä, H. 2022. Kirjoita itsesi asiantuntijaksi. Opas toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Helsinki: Art House.

Kramer, P. 2020. Philosophical and Theoretical Influences on Evaluation. Julkaisussa Hinojosa and Kramer's evaluation in occupational therapy: obtaining and interpreting data. Toim. Kramer, P. & Grampurohit, N. 5.p. Bethesda: AOTA Press. Viitattu 9.11.2022. <https://janet.finna.fi>. EBSCOhost Ebooks.

Kramer, J., Bowyer, P., O'Brien, J., Kielhofner, G. & Maziero-Barbosa, V. 2009. How interdisciplinary pediatric practitioners choose assessments. The Canadian Journal of Occupational Therapy Vol. 76, Iss. 1, 56-64. Viitattu 28.11.2022. <https://janet.finna.fi>, Pro Quest.

L 731/1999. Suomen perustuslaki. Annettu 11.6.1999. Viitattu 29.9.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Mulligan, S. 2013. Occupational therapy evaluation for children: a pocket guide. 2.p. Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins Health.

Määrällinen analyysi. 2017. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 8.1.2022. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineiston-analyysimenetelmat/maarallinen-analyysi>

Pöllänen, E. 2022. Toimintaterapeutti. Seinäjoen kaupunki. Keskustelu opinnäytetyöstä 21.4.2022.

Rodger, S. & Keen, D. 2017. Child and Family-centred Service Provision. Julkaisussa Occupation-Centred Practice with Children. A Practical Guide for Occupational Therapists. Toim. Rodger, S. & Kennedy-Behr, A. 2.p. Chichester: Wiley-Blackwell. Viitattu 5.10.2022. <https://janet.finna.fi>, Ebook central.

Rodger, S. & Kennedy-Behr, A. 2017a. Introduction to Occupation-centred Practice for Children. Julkaisussa Occupation-Centred practice with children. A practical guide for occupational therapists. Toim. Rodger, S. & Kennedy-Behr, A. 2.p. Chichester: Wiley-Blackwell. Viitattu 5.10.2022. <https://janet.finna.fi>, Ebook central.

Rodger, S. & Kennedy-Behr, A. 2017b. Becoming an Occupation-centred Practitioner. Julkaisussa Occupation-Centred practice with children. A practical guide for occupational therapists. Toim. Rodger, S. & Kennedy-Behr, A. 2.p. Chichester: Wiley-Blackwell. Viitattu 5.10.2022. <https://janet.finna.fi>, Ebook central.

Salonen, K., Eloranta, S., Hautala, T. & Kinos, S. 2017. Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa korkeakoulutuksessa. Oppimateriaaleja 108 Turku AMK. Viitattu 11.10.2022. <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522166494.pdf>

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus (sote-uudistus). 2022. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 12.12.2022. <https://stm.fi/soteuudistus>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2022a. Terveyspalvelut. Viitattu 29.9.2022. <https://stm.fi/terveyspalvelut>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2022b. Kysymyksiä ja vastauksia tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus -ohjelmasta. Miksi perustason palveluja halutaan vahvistaa? Viitattu 29.9.2022. <https://soteuudistus.fi/usein-kysyttya-tulevaisuuden-sosiaali-ja-terveyskeskus-ohjelmasta>

Tietoinen suostumus. N.d. Turun kliininen tutkimuskeskus. Viitattu 18.12.2022. http://www.turkucrc.fi/tutkimuksen_toteuttaminen/tietoon_perustuva_suostumus

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. 3.p. painos. Tampere: Tampereen yliopistopaino. Viitattu 28.9.2022. <https://janet.finna.fi>, Electronic publication.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi. Viitattu 3.10.2022. <https://janet.finna.fi>, Ellibslibrary.

Usein kysytyt kysymykset. N.d. Hahmotusvaikeuksien tietopalvelu. Niilo Mäki Instituutti. Viitattu 10.12.2022. <https://www.hahku.fi/usein-kysytyt-kysymykset/#Miten-hahmotush%C3%A4iri%C3%B6it%C3%A4-voidaan>

YLEISSOPIMUS lapsen oikeuksista 60/1991. Viitattu 29.9.2022. https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2#idm45949345084176

Liitteet

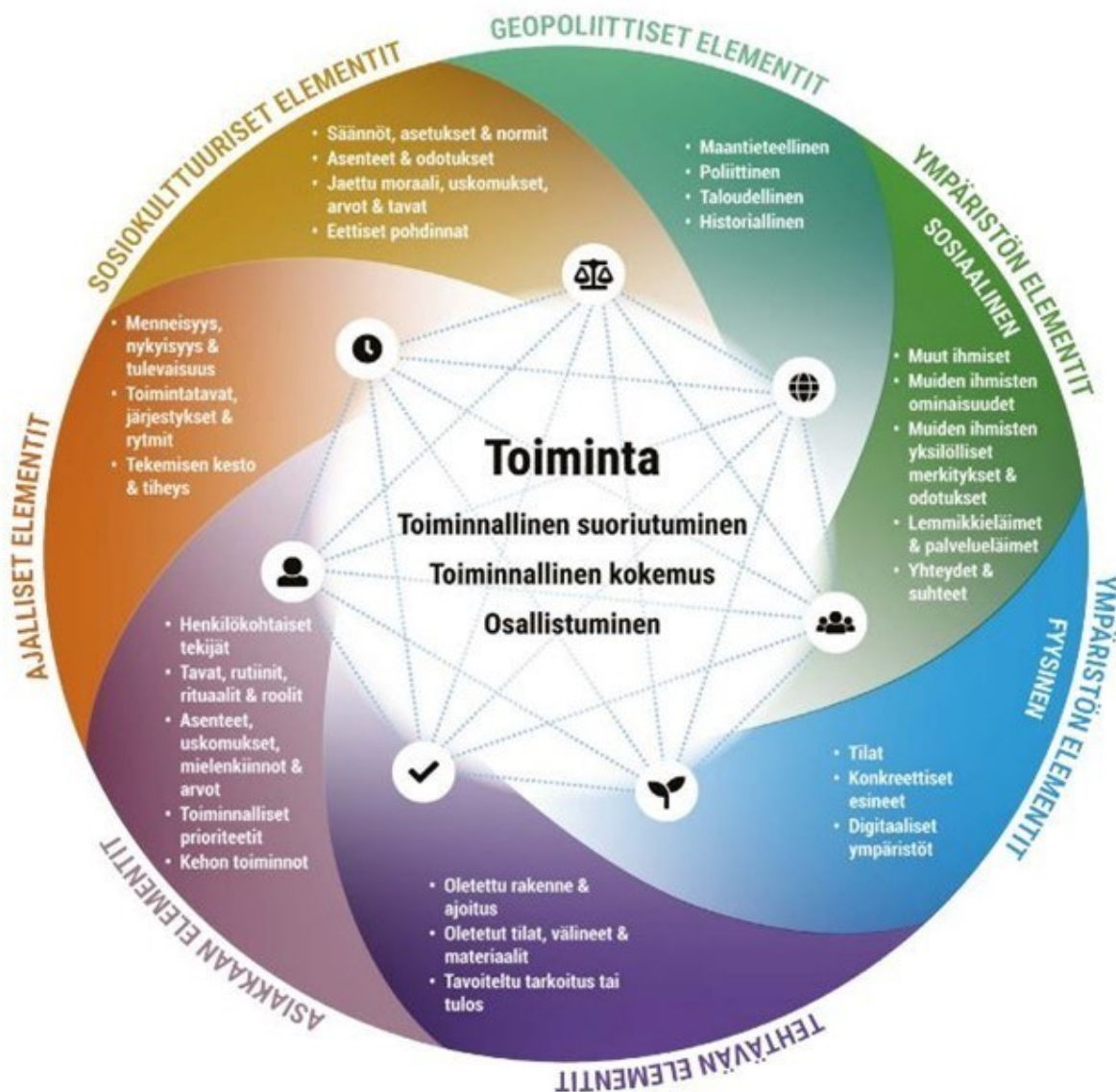
Liite 1. Kysely

Esitiedot lasten toimintaterapiassa

 Pakolliset kysymykset merkitty tähdellä (*)

Transaktionaalinen malli, Fisher & Marterella, 2019.

Tässä kyselyssä olevia kysymyksiä on mietitty tämän transaktionaalisen mallin pohjalta, mikä auttaa toimintaterapeuttia hahmottamaan asiakkaan ympäristön eri osa-alueet sekä ymmärtämään toiminnan ja ympäristön monimutkaista vuorovaikutussuhdetta.

Perustuen Fisher, A. G., & Marterella, A. [2019]. *Powerful practice: A model for authentic occupational therapy*. Fort Collins, CO: Center for Innovative OT Solutions.

© Center for Innovative OT Solutions, 2019; voidaan kopioida henkilökohtaiseen käyttöön

1. Annan suostumukseni siihen, että kyselyssä antamiani anonyymeja vastauksia voidaan käyttää tutkimuksen aineistona. *

Kyllä

2. Työkokemuksesi toimintaterapeuttina *

Alle 3 vuotta

3–6 vuotta

7–15 vuotta

16–25 vuotta

Yli 25 vuotta

3. Työkokemuksesi lasten toimintaterapiassa *

Alle 3 vuotta

3–6 vuotta

7–15 vuotta

16–25 vuotta

Yli 25 vuotta

4. Koetko yhteisen, alueellisen esitietolomakkeen hyödyllisenä? *

Kyllä

En

5. Koetko esitiedon keruun tehostavan työskentelyäsi arviointikäynneillä? *

Kyllä

En

6. Miten olet tähän mennessä kerännyt esitietoa? Voit valita useita. *

- Alkuhaastattelu ensimmäisellä käynnillä
- Potilastietojärjestelmästä
- Ottamalla yhteyttä etukäteen lapsen lähihenkilöihin esim. puhelimitse
- Standardoidun lomakkeen lähettäminen etukäteen täytettäväksi, mikä?
- Lähetteestä
-

7. Millä muilla tavoin olet tähän mennessä kerännyt esitietoa?

---

8. Mitä esitietoja kaipaavat asiakkaan elementeistä? Voit valita useita. *

- Lapsen ikä
- Lapsen terveystiedot/ diagnoosit
- Tieto lapsen sisaruksista/ perheen kokoonpanosta
- Onko lapsen kehitys edennyt aiemmin ilman huolta
- Lapsen vahvuudet
- Lapsen luonteenpiirteet
- Lapsen mielenkiinnonkohteet
- Lapsen harrastukset
- Lapsen omat näkemykset
- Muuta, mitä?
-

9. Lapsen sosiaalinen ja fyysinen ympäristö.**Mitä esitietoja kaipaavat lapsen ympäristön elementeistä? Voit valita useita. ***

- Millaisia haasteita näkyy kotona
  - Millaisia haasteita näkyy päiväkodissa/koulussa
  - Millaisia haasteita näkyy lapsen harrastuksissa
  - Millaisia haasteita näkyy vapaa-ajalla/kodin ulkopuolella
  - Lapsen ruutuaika
  - Lapsen pelaamat pelit
  - Muuta, mitä?
-

10. Mitä esitietoja kaipaavat lapsen sosiokulttuurisesta ympäristöstä? Voit valita useita.

*

- Perheen säännöt
  - Lapsen päivärytmi
  - Lapsen unen määrä
  - Lähiympäristön odotukset lapselle
  - Lapsen suhtautuminen sääntöihin
  - Muuta, mitä?
-

11. Mitä esitietoja kaipaavat lapsen geopoliittisista elementeistä? Voit valita useita.

- Perheen taloudellisen tilanteen vaikutus lapsen harrastuksiin ja/tai osallistumiseen
  - Muuta, mitä?
-

12. Mitä esitietoja kaipaavat lapsen tehtävän elementeistä? Voit valita useita.

- Suoriutuuko lapsi toiminnoistaan ajallisesti ikätasoisesti
- Osaako lapsi käyttää ikätasoisesti tehtävässä tarvittavia välineitä
- Muuta, mitä?

---

13. Mitä esitietoja kaipaavat lapsen ajallisista elementeistä? Voit valita useita.

- Toiveet toimintaterapialle
- Lapsen toiminnan kesto (esimerkiksi. kauanko lapsi viihtyy yhden leikin parissa)
- Jotain lapsen menneisyydestä, mitä?
- Jotain lapsen tulevaisuudesta, mitä?
- Muuta, mitä?

---

14. Mitä muita tietoja haluaisit saada esitietolomakkeen avulla?

---

15. Koetko, että eri ikäisillä lapsilla (esim. neuvola- ja kouluikäiset) olisi hyvä olla erilaiset esitietolomakkeet?

KYLLÄ / EI, perustele vastauksesi lyhyesti. *

---

16. Koetko, että eri vastaajilla (vanhempi/ varhaiskasvattaja/ opettaja) olisi hyvä olla erilaiset esitietolomakkeet?

KYLLÄ/EI, perustele vastauksesi lyhyesti. *

---

17. Vapaa sana! Mitä muuta toivot meidän huomioivan esitietolomakkeessa?

Kiitos vastauksesta!

Kysely luotu Webropolilla

[Klikkaa tästä ja lue lisää](#)

Liite 2. Saatekirje

Hei!

Olemme kaksi toimintaterapian opiskelijaa Jyväskylän ammattikorkeakoulusta. Pyydämme Teidän apuunne opinnäytetyömme tutkimusosuuteen. Seinäjoen terveystieteiden keskuudesta saamamme tiedon mukaan Etelä-Pohjanmaan kuntien, tulevan hyvinvointialueen perusterveydenhuollon toimintaterapeuttien, keskuudesta on noussut tarve yhtenäiselle esitietolomakkeelle lapsen tullessa toimintaterapia-arvioon. Lapsen lähiympäristöstä saatava ajantasainen tieto auttaa toimintaterapeuttia valmistautumaan ja suunnittelemaan toimintaterapiakäynnin etukäteen. Esitiedoista toimintaterapeutti voi saada jo viitteitä siitä, missä osa-alueella lapsella saattaa olla haasteita ja näin hän voi kiinnittää näihin erityistä huomiota arviokäynnillä. Tämä mahdollistaa myös tehokkaan työskentelyn toimintaterapeutille, ja näin ollen lisää kustannustehokkuutta. Lisäksi yhtenevät käytännöt alueella lisäävät palvelun tasa-arvoisuutta sekä luovat ammatillista ja vaikuttavaa mielikuvaa perheille ja muille ammattilaisille ja näin ollen vakiinnuttaa toimintaterapeuttien ammattikunnan tärkeyttä osana sosiaali- ja terveyspalveluita.

Pyytäisimme Teitä vastaamaan ohessa olevan linkin kautta vastaamaan Webropol-kyselyyn määräpäivään **20.11.2022 mennessä**. Lomake koostuu sekä monivalintakysymyksistä että avoimista kysymyksistä. Vastaamiseen kuluu aikaa **noin 15–20 minuuttia**. Jokainen vastaus tukee ja edistää opinnäytettämme sekä tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimuksen tarkoituksena on helpottaa ja tehostaa Teidän työskentelyänne arviointiin tulevan lapsen kanssa. Kerätyn tiedon pohjalta koostetaan esitietolomake lapsen lähi-ihmisille lähetettäväksi. Tiedot kerätään anonyymisti eikä yksittäinen vastaaja ole tunnistettavissa lopullisessa työssä. Kysymykset koskevat työkokemuksen laajuutta sekä ammatillista näkemystä siitä, millainen tieto olisi hyödyllistä saada etukäteen lapsen tullessa toimintaterapia-arvioon.

Kiitämme Teitä yhteistyöstä!

Ystävällisin terveisin

Elina Hietavirta ja Heidi Yli-Hannuksela

Liite 3. Esitietolomake

Esitietolomake lapsen toimintaterapia-arvioon

Lapsen tiedot

Lapsen nimi	Syntymäaika
Diagnoosit	
Onko vanhemmilla tai lähisukulaisilla tiedossa/ todettu periytyviä tai lapsen kehitykseen mahdollisesti vaikuttavia tekijöitä? Esimerkiksi oppimisvaikeuksia tai keskittymisen ja tarkkaavuuden häiriöitä.	

1. Lapsen kehitys

Onko lapsen kehitys edennyt normaalisti?

- Kyllä
 Ei. Millaista huolta lapsen kehityksestä on ollut ja milloin?

--

Minkä ikäisenä lapsi on

alkanut kävelemään _____kk   sanonut ensimmäiset sanat _____kk

2. Onko teillä huolta jostain seuraavista asioista liittyen lapsen kehitykseen/toimintaan?

☐ sosiaaliset taidot	☐ siirtymät paikasta toiseen tai toiminnasta toiseen	☐ arjen taidot ja itsestä huolehtiminen (esim. pukeutuminen, wc-käynnit, pesut, ruokailu)
☐ kaveritaidot	☐ leikki (esim. itsenäisesti, juonellisuus)	☐ ohjeiden noudattaminen
☐ tunnetaidot (tunteiden säätely)	☐ aistisäätely (maku, haju, kuulo, näkö, tunto aistit)	☐ hahmottaminen (esim. palapelit, suunta-vaisto)
☐ pettymysten sieto	☐ karkeamotoriikka (esim. juokseminen, hyp-piminen)	☐ toiminnanohjaus (esim. looginen eteneminen tehtävässä)
☐ keskittyminen (esim. kauanko viihtyy yhden leikin parissa)	☐ hienomotoriikka (esim. kynätyöskentely, saksilla leikkaaminen)	☐ joku muu, mikä?

Alle voitte täydentää vastauksia ja kuvailla tarkemmin huolenaiheita:

- 3. Kerro lapsen tyypillisestä päivärytmistä.
(Esim. ruokailut, unen määrä, varhaiskasvatus/koulu, harrastukset)**

- 4. Onko lapsella kotona jotain kotitöitä vastuullaan? Jos on, miten lapsi suoriutuu niistä ja suhtautuu niihin? Miten lapsi muuten suhtautuu sääntöihin?**

5. Lapsen ruutuaika _____/pv. Millaisia ohjelmia /pelejä lapsi katsoo /pelaa? Koetteko niillä olevan vaikutusta lapsen toimintaan?

--

6. Lapsen vahvuudet ja mielenkiinnonkohteet sekä lapsen harrastukset? Kerro lapsen leikistä, mitä ja millaisia leikkejä hän leikkii?

--

Varhaiskasvatuksen / koulun tiedot

Varhaiskasvatus paikan /koulun sekä ryhmän nimi:	Varhaiskasvatuksen yhteyshenkilö/ koulun opettaja:
Puhelinnumero:	Sähköposti:

Lomakkeen täyttäjän tiedot

Lomakkeen täyttäjän asema suhteessa lapseen:	
Puhelinnumero:	Päivämäärä ja allekirjoitus: